

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

27^E JAARGANG

WOENSDAG 18 NOVEMBER 1942

No. 1400

N.V.
Stoomvaart-Mij. „Nederland”
Amsterdam

N.V.
Rotterdamsche Lloyd
Rotterdam

**DYNAMO'S
MOTOREN
APPARATEN
INSTALLATIES**

**Productie en prijs-
vorming op de
Engelsche markt
van Nederland-
sche, Deensche
en koloniale boter**

door

Dr. H.J. FRIETEMA

22ste Publicatie van het
Nederl. Economisch Instituut

Prijs f 3.15 (Prijs voor donateurs
en leden v. h. N.E.I. f 2.25)

Verkrijgbaar in den boekhandel
Uitgave:

De Erven F. Bohn N.V., - Haarlem

Wie van de leden of abonné's
heeft voor de redactie
ter overname:

No. 497 van 8 Juli 1925

Redactie
Economisch-Statistische Berichten

Wat is de

HOLLERITH Boekhoud- en Statistiek-DIENST

Deze dienst vormt een afdeling van ons bedrijf, die over een uitgebreide, moderne WATSON Machine Installatie (HOLLERITH Systeem) beschikt, alsmede over een staf van deskundig bedienend personeel, om **alle administratieve werkzaamheden en statistieken**, tegen een redelijk tarief, feilloos en snel volgens het HOLLERITH Systeem uit te voeren.

Vraagt nadere inlichtingen aan de:

WATSON BEDRIJFSMACHINE MAATSCHAPPIJ N.V.
HOOFDVERTEGENWOORDIGING VOOR NEDERLAND DER
INTERNATIONAL BUSINESS MACHINES CORPORATION te
NEW-YORK.
Frederiksplein 34, Amsterdam C - Telef. 33656-31856

R. Mees & Zoonen

Ao. 1790

BANKIERS EN ASSURANTIE-MAKELAARS

**ROTTERDAM
AMSTERDAM (Ass.)
's- GRAVENHAGE
DELFT - SCHIEDAM
VLAARDINGEN**

BEHANDELING VAN ALLE
BANKZAKEN

BEZORGING VAN ALLE
ASSURANTIËN

NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ, N.V.

68 KANTOREN IN NEDERLAND

EFFECTEN

AAN- EN VERKOOP — ADMINISTRATIE

CREDIETEN

AAN HANDEL EN INDUSTRIE

n.v. nederlandse kabelfabriek

n.k.f. delft

hoog- en laagspanningskabels } met papier-
telefoon- en signaalkabels } isolatie

massa
koperdraad, koperkabel

Overzicht van de ontwikkeling der handelspolitiek van het Koninkrijk der Nederlanden van 1923 t/m. 1938

(Samengesteld door een groep mede-
werkers van het N.E.I., onder leiding van
Prof. Mr. P. Lief tinck)

28ste publicatie van het Nederl. Econom. Instituut

Prijs f 2.10*

(Prijs voor donateurs en leden van het N.E.I.
f 1.50) Verkrijgbaar in den boekhandel

UITGAVE:

DE ERVEN F. BOHN N.V., HAARLEM

Ter vervanging van haar door brand verloren gegane voorraad nummers van
Economisch-Statistische Berichten en Economisch-Statistisch Maandbericht
van den jaargang 1940, zou de redactie het zeer op prijs stellen, indien de
lezers, die hun exemplaren kunnen missen, deze aan haar zouden willen afstaan.

DE POST HEEFT GEEN
KATTENOOGEN

ELK WIT

**PUNTJE IS EEN
LICHTPUNTJE**

MAAK

NUMMER BEL EN BUS
 ZICHTBAAR

De Scheepsbouw- nijverheid in Nederland

door

Ir. J. W. BONEBAKKER

PRIJS f 1.55* Publicatie no. 16 van het
Nederlandsch Econom. Instituut

Donateurs en leden f 1.10

Verkrijgbaar in den boekhandel

Uitgave van

DE ERVEN F. BOHN - HAARLEM

TINRESTRICTIE EN TINPRIJS

door **M. J. Schut**

31ste Publicatie van het Neder-
landsch Economisch Instituut.

Prijs f 1.55*

(Prijs voor donateurs en leden
van het N.E.I. f 1.10)

Verkrijgbaar i. d. boekhandel

UITGAVE:

De Erven F. Bohn N.V., Haarlem

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

27^E JAARGANG

WOENSDAG 18 NOVEMBER 1942

No. 1400

HOOFDREDACTEUR:

M. F. J. Cool (Rotterdam).

PLAATSVERVANGEND HOOFDREDACTEUR:

H. W. Lambers (Rotterdam).

Redactie en administratie: Pieter de Hoochweg 122, R'dam-W.

Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruigeplaatweg.

Telefoon: Nr. 35000. Postrekening 8408.

Abonnementsprijs voor het weekblad, waarin tijdelijk is opgenomen het Economisch-Statistisch Maandbericht, franco p. p. in Nederland f 20,85 per jaar. Buitenland en koloniën f 23,— per jaar. Abonnementen kunnen met elk nummer ingaan en slechts worden beëindigd per ultimo van elk kalenderjaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het weekblad gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties. Adreswijzigingen op te geven aan de administratie.*

Advertenties voorpagina f 0,28 per mm. Andere pagina's f 0,22 per mm. Plaatsing bij abonnement volgens tarief.

INHOUD:

Blz.

Weersverwachting op langen termijn (I) door <i>Dr. S. W. Visser</i>	510
Levensmiddelenvoorziening in oorlogstijd door <i>Jan D. Rempt</i>	514
Enkele aspecten van de Deensche financieele politiek door <i>J. Zijlstra</i>	515
Boekbesprekingen.	
„Verfassungs-, Verwaltungs- und Wirtschaftsgesetze Norwegens”, door <i>Dr. W. Stuckart, Dr. R. Höhn en H. Schneider</i> , bespr. door <i>W. van der Mast</i>	518
<i>Mr. F. J. F. M. Duynstee</i> : „Vennootschapsrecht I en II” en <i>Mr. Dr. H. F. A. Völlmar</i> : „Nieuw Vennootschapsrecht”, bespr. door <i>Mr. Dr. Th. W. F. Speetjens</i>	518
Overheidsmaatregelen op econo- misch gebied	520
Maandcijfers.	
Maandcijfers en weekcijfers betreffende den econo- mischen toestand van Nederland	519
Gecombineerde maandstaat van de vier Nederland- sche groote banken en het Nederlandsche bedrijf der Nederlandsche Handel-Maatschappij	520
Statistiek en.	
Bankdisconto's — Wisselkoersen — Stand van 's Rijks Kas — Bankstaten	521

GELD- EN KAPITAALMARKT.

Op de *geldmarkt* blijven de omzetten in het langer loopende papier gering. De vraag is natuurlijk niet groot; de dringendheid van het aanbod is overigens ook wat geringer geworden, nu op de inschrijvingen der nieuwe leening een belangrijke reductie wordt toegepast en derhalve verschillende inschrijvers op minder omvangrijke schaal middelen liquide behoeven te maken dan waarop zij hadden gerekend. In de eerste helft van de week, toen het resultaat van de uitgifte nog niet bekend was, bleek dan ook het aanbod van materiaal het grootste. Toen is zelfs papier per 30 December verhandeld op een basis van 2½ pCt., of wel ½ pCt. hooger, dan het tarief van den Agent van Financiën voor driemaandspapier.

De Agent geeft natuurlijk, zoals bij aandenspapieroperatie steeds het geval is, geen papier af. Voorzover de Schatkist geld opneemt geschiedt dat in den vorm van daggeldleening met fixen termijn: 1 December a.s., dus op den stortingsdatum van de nieuwe leening, vervallend. Op den laatsten kasstaat van het Rijk was het bedrag van die leeningen nog slechts rond f 30 miljoen.

De *obligatiemarkt* heeft deze week een zeer belangwekkend verloop gehad. In de dagen voorafgaand aan de inschrijving, was de 3½ pCt.-leening 1941 vast gestemd, terwijl op den koers van 99 pCt. een zeer omvangrijk aanbod zonder aarzeling werd opgenomen. De bereikte omzetten waren zeer groot. Deze vaste stemming bleef tegen veler verwachting in na de emissie gehandhaafd; het koerspeil liep zelfs geleidelijk op, zoodat op den laatsten dag der week een koers van zelfs 99½ werd bereikt, een no-teering dus gelijk aan den prijs van uitgifte der nieuwe leening. De nieuwe leening, waarin Vrijdag voor het eerst handel was, schommelde tusschen 97½ en 98½ pCt. Zoodat de leening 1941, die toch vrijwel gelijkwaardig is aan de nieuwe, rond 1½ pCt. hooger was. Een zeker koersverschil ten nadeele van de nieuwe leening is logisch in verband met de technische marktpositie van een semi-gedwongen leening kort na de uitgifte. Maar dit groote verschil kan alleen worden verklaard, wanneer men aanneemt, dat de koers der leening 1941 omhoog werd geschroefd door contraminedekking. Hét schijnt inderdaad, dat in de laatste dagen voor de uitgifte vrij omvangrijke baisseposities zijn aangegaan in de verwachting, dat men na de toewijzing op lager peil zou kunnen dekken. De overige leeningen toonden een veel kalmer beloop. In de eerste helft van de week waren de meeste obligatiën lager (de gestaffelde leening 1938 noteerde een oogenblik zelfs 94½ pCt.); daarna trad een herstel in tot ongeveer het peil, waarop de vorige week was gesloten. In zoover wijkt de situatie ter markt af van die na vorige emissies, dat verscheidene groote beleggers, die zich hadden voorbereid op inschrijving volgens de maatstaven der gedwongen leening nu door een toewijzing op 69½ pCt. omvangrijke bedragen vrij hielden; zoodat zij geneigd waren tot aankoop over te gaan om van het nog relatief lager koerspeil te profiteren.

De *aandeelenmarkt* zag een herstel van de vrijheid van koersontwikkeling voor de aandelen, die niet van belemmering zijn uitgesloten, wat aanleiding gaf tot een vrij scherp koersherstel. Voor de fondsen, waarin de koersstop blijft gelden, kon slechts voor een gering gedeelte een koers tot stand komen door een groot surplus aan vraag boven aanbod.

WEERSVERWACHTING OP LANGEN TERMIJN. I.

Inleiding.

In 1936 werd op het Instituut te De Bilt een onderzoek begonnen naar de mogelijkheid van een weersverwachting in Nederland op langen termijn, aanvankelijk met ondersteuning van de Stichting „Fonds Landbouw-Export-Bureau 1916—1918” te Wageningen, later voortgezet door het Instituut. De eerste verwachting — voor temperatuur en neerslag — werd uitgesproken voor de lente 1938. Sinds Mei 1940 konden geen verwachtingen meer worden opgemaakt, maar kon toch het werk met de beschikbare gegevens worden voortgezet. Deze arbeid is nu zoover gevorderd, dat het gewenscht lijkt, dat de mannen van de economische practijk zich eens bezinnen over de verkregen resultaten en hun wenschen kenbaar maken. De vraag is niet alleen, welke waarde de meteoroloog aan zijn verwachtingen geeft, maar ook, welke eischen door de gebruikers worden gesteld. Door samenwerking van meteorologen en economen kan ongetwijfeld een goede basis voor de verwachtingen worden gevonden. Meer dan eens bleek ons de belangstelling voor dit werk en het zijn niet alleen land- en tuinbouw, die er warm voor loopen. Zoo heeft zich bijv. eens een haardenfabrikant beklaagd over de verwachting van een normalen winter, die hem schaadde in den afzet van zijn product. Hem zijn blijkbaar alleen verwachtingen van strenge winters welkom.

Het is sinds lang bekend, dat er betrekkingen bestaan tusschen de weersomstandigheden in ver van elkaar verwijderde landstreken, waarbij dan vaak lange verschillen in tijd optreden. Zoo vond Gallé verband tusschen de sterkte van den Noord-Oostpassaat in den Atlantischen Oceaan en den daarop volgenden winter in West-Europa. Kent men dus tijdig het gedrag van den passaat in de zomermaanden, dan kan men het karakter van den komenden winter aankondigen. Hierbij zal men echter nog vrij wat mislukkingen te boeken krijgen, want de passaat is niet de alleen-beslissende factor voor ons winterweer. Het gaat er om, al dergelijke factoren bij elkaar te zoeken en hun gezamenlijken invloed op het weer in Nederland af te leiden. Hierbij mag men een belangrijk punt niet uit het oog verliezen. Een handig rekenmeester kan uit iedere groep willekeurige getallen allerlei schijnbetrekkingen afleiden, die geen andere waarde hebben dan die van een vermakelijk rekenspelletje. De methode van „l'art de grouper les chiffres” is ontoelaatbaar; gevonden betrekkingen hebben voor ons doel alleen beteekenis, wanneer zij ook physisch zijn te verklaren. Nu vereischt het aantoonen van het physische verband tusschen twee ver van elkander verwijderde weersverschijnselen een grondig en uitgebreid onderzoek, waarmede vaak nog geen aanvang kon worden gemaakt. Als minste eisch moet kunnen worden gesteld, dat de meteoroloog aannemelijk maakt, dat de toegepaste betrekkingen geen mathematisch spel zijn, maar wel degelijk een physischen grondslag hebben.

Aanvankelijk werden de verwachtingen opgemaakt voor de vier jaargetijden, later maandelijks voor de komende drie maanden. (Een tijdvak van drie maanden, een trimester, wordt in het volgende benoemd naar de middelste maand). Een verwachting echter, die niet meer geeft dan het gemiddelde verloop in een tijdvak van drie maanden, is practisch onbruikbaar; de wisselingen van maand tot maand kunnen in ons grillige klimaat zoo groot zijn, dat een gemiddelde over zoo langen tijd alle beteekenis verliest. Daarom wordt nu gewerkt aan verwachtingen voor de komende maand. Ondertusschen zijn de berekeningen voor de komende trimesters vrijwel voltooid. Het is van belang eerst ervaring op te doen met de groote lijnen, die het weer beheerschen, en pas daarna tot bijzonderheden af te dalen. De trimester-

verwachtingen zijn zeker niet waardeloos. Het moet zijn nut hebben het algemeene karakter voor de komende drie maanden op te geven en daarnaast dat van de drie maanden afzonderlijk. De beide groepen verwachtingen vormen bovendien een contróle op elkander. In het volgende zal voornamelijk sprake zijn van de trimesterverwachtingen.

Methode van vaststellen van de weersverwachting.

Het vaststellen van een betrekking tusschen twee verschijnselen geschiedt volgens de correlatie-rekening. Men neemt hierbij aan, dat een bepaalde afwijking van het eene verschijnsel gepaard gaat met een bepaalde afwijking van het andere. Is bijv. de zomerpasaat krachtig, dus boven normaal, dan is de winter in West-Europa warm, dus evenzeer boven normaal; een positieve afwijking van den zomerpasaat gaat samen met een positieve afwijking van de wintertemperatuur, en evenzoo gaan negatieve afwijkingen samen. Men spreekt in dit geval van een positieve correlatie tusschen beide verschijnselen. Het verband kan ook tegengesteld zijn. Westenwinden brengen zomers koelte in ons land. Een krachtige westenwind brengt in den zomer lage temperatuur; een positieve windafwijking gaat dus samen met een negatieve temperatuurafwijking en omgekeerd. Men spreekt dan van negatieve correlatie. Om deze correlatie in het weer te vinden, moet men over een lang tijdsverloop (aangenomen werd hiervoor 1901—1939) de overeenkomstige afwijkingen van de twee verschijnselen van jaar tot jaar vergelijken en volgens voorgeschreven methoden bewerken.

Deze correlaties in het weer zijn geen onverbidde lijke wetten. Het weer hangt af van verschillende factoren, die elkander versterken of verzakken; ook bij westenwinden kan het in den zomer smoorheet zijn. De sterkte van het verband wordt uitgedrukt door den correlatie-coëfficiënt, een getal, waarvan de waarde kan liggen tusschen +1 en -1. Hierbij vertegenwoordigt +1 volledige positieve correlatie; -1 volledige negatieve correlatie. De waarde 0 beteekent, dat ieder verband tusschen beide verschijnselen ontbreekt. Correlatie-coëfficiënten, die weinig van 0 verschillen hebben voor ons doel geen waarde.

Men gaat de correlatie-coëfficiënten bepalen tusschen de weers-elementen, waarvan men een verwachting wenscht uit te spreken, en bepaalde weers-elementen in andere, welgekozen landstreken. Wij willen een verwachting opstellen voor de afwijking van de temperatuur te De Bilt en de afwijking van den neerslag in Nederland en moeten dus de correlaties van deze twee voor iedere maand — of voor ieder trimester — gaan berekenen met voorafgaande weersverschijnselen elders gedurende het basistijdvak 1901—1939. Het hierbij toe te passen tijdsverschil is om te beginnen onbekend en wij gaan daarom de correlaties berekenen met alle maanden (of trimesters) van het voorafgaande jaar, of zooveel langer als noodig mocht blijken. Het blijkt dan vaak, dat voor een bepaald tijdsverschil de correlatie een hooge positieve of negatieve waarde aanneemt en het is dus gewenscht van deze correlatie voor de verwachting gebruik te maken. Het is zeer wel mogelijk, dat met een ander tijdsverschil opnieuw hooge correlaties optreden, zoodat het zaak is, deze eveneens in het onderzoek te betrekken.

Men kan op deze wijze een groot aantal bruikbare betrekkingen vaststellen en hiermede van wal steken. Het rekenwerk neemt echter in sterke mate toe met iederen factor, die wordt toegevoegd en het is daarom wenschelijk het aantal factoren te beperken. Er werden tot nu toe steeds 13 tot 17 factoren onderzocht voor iedere verwachting.

Hoe moeten wij deze factoren toepassen?

Het weer is een wisselwerking tusschen al die factoren en ze hangen ook onderling met elkander samen. Wij moeten daarom ook de onderlinge correlaties tusschen al

deze elementen bepalen. Wij kunnen de correlatie tusschen twee elementen, die beide van een aantal andere afhangen, alleen dan met juistheid vaststellen, wanneer wij den invloed van die anderen uitschakelen. Dit geschiedt volgens bepaalde, door de theorie gegeven, voorschriften en leidt tenslotte tot de correlatie tusschen het weers-element, waarvoor we de verwachting opstellen, en de anderen, die ieder voor zich een bepaalden invloed uitoefenen. Deze correlatie wordt uitgedrukt door den „collectieven” of „multiplen” correlatie-coëfficiënt R . Hierbij wordt eveneens langs theoretischen weg een keuze gedaan uit de onderzochte 13 tot 17 weers-elementen. Met een aantal van 4 tot 6 komt men reeds tot betrouwbare resultaten.

De te verwachten afwijking x_0 in een bepaald tijdvak hangt bijv. af van de waargenomen afwijkingen x_1, x_2, x_3, x_4 en x_5 van 5 weers-elementen elders in een voorafgaand tijdvak, die bekend moeten zijn op het oogenblik, dat de verwachting zal worden uitgesproken.

Wij kunnen die verwachting dan uitdrukken in een eenvoudige formule

$$x_0 = b_1x_1 + b_2x_2 + b_3x_3 + b_4x_4 + b_5x_5$$

Deze vergelijking heet de regressievergelijking en de theorie geeft den weg aan, hoe de factoren b_1, b_2, b_3, b_4 en b_5 kunnen worden berekend. Zij geven aan, welk aandeel ieder van de vijf elementen heeft. De waarde van den collectieven correlatie-coëfficiënt R , afgeleid uit het basistijdvak 1901—1939, is een maat voor de betrouwbaarheid van de verwachting. Hierbij valt echter nog het een en ander op te merken. Het is mogelijk, dat ook bij geheel willekeurige getallenreeksen x_0 enerzijds en x_1, x_2 enz. anderzijds een even hooge R voor den dag komt, en eerst wanneer de kans hierop uiterst gering is, mogen wij vertrouwen, dat de regressieverhouding iets te beteekenen heeft. Die kans hangt af van de lengte van het basistijdvak en van het aantal termen in de regressievergelijking. Het basistijdvak moet lang zijn, het aantal termen beperkt. Kunnen wij noodgedwongen niet aan beide eischen voldoen, dan moeten wij door een geschikte keuze van de weers-elementen R des te hooger opvoeren om tot een betrouwbare verwachting te kunnen komen. De theorie leert ons, hoe groot de waarschijnlijkheid is, dat een bepaalde R geheel door toeval tot stand komt en het blijkt in de praktijk, dat deze waarschijnlijkheid niet veel grooter mag worden dan 1 op 1000 en hiermede wordt dan de toelaatbare minimum-waarde van R vastgelegd. Zoo vinden wij:

	Waarschijnlijkheid 1 op 1000	Waarschijnlijkheid 1 op 100
	R minstens	R minstens
voor 39 jaar en 5 termen	0,67	0,60
en 6 termen	0,70	0,63
voor 19 jaar en 4 termen	0,84	0,77
en 5 termen	0,88	0,81

Van de tot nu toe berekende 23 trimester-vergelijkingen voor temperatuur en neerslag liggen er 4 boven het niveau van 1‰ en zijn als ontoereikend te beschouwen; van de 6 maandvergelijkingen één. De ontoereikende vergelijkingen zijn waarschijnlijk wel voor verbetering vatbaar. In één enkel geval (de temperatuur voor het trimester November) kon tot nu toe geen voldoende hooge R worden verkregen en bleef de opstelling van de regressievergelijking daarom achterwege¹⁾.

De theoretische grondslag van de verwachtingen mag zonder twijfel al meer dan voldoende worden gerekend in een overgroote meerderheid der gevallen.

Onderzoek weers-elementen.

Door het baanbrekende werk van een groot aantal onderzoekers zijn er vele betrekkingen tusschen allerlei

¹⁾ Nov. 1942. De moeilijkheden in deze alinea genoemd zijn inmiddels opgelost.

weers-elementen bekend geworden. Deze hebben niet allen beteekenis voor het weer in Nederland. Wij zullen de door ons onderzochte weers-elementen opsommen, uitgaande van het bovengenoemde onderzoek van Gallé.

De correlaties tusschen den zomerpassaat en de winter-temperatuur in West-Europa zijn voorgesteld in figuur 1. Er komen sterke positieve correlaties in Midden-Europa voor. Zij nemen af in de richting van de kust, worden nul langs een lijn, die de kust vrijwel volgt, en negatief op zee. De oorzaak ligt ongetwijfeld in de zeestroomingen en in de algemeene atmosferische circulatie boven den Atlantischen Oceaan op het noordelijk halfrond, en na verloop van omstreeks een half jaar doet daardoor de invloed van den passaat zich in West-Europa gelden. De waarnemingen van den passaat worden aan boord van vele Nederlandsche schepen verricht, maar ze kunnen niet op tijd worden verwerkt om voor de verwachting te dienen. Een bruikbaren vervanger vormt de *neerslag te Paramaribo*: stuwingsregens, die samenhangen met de meer of mindere sterkte van den passaat.

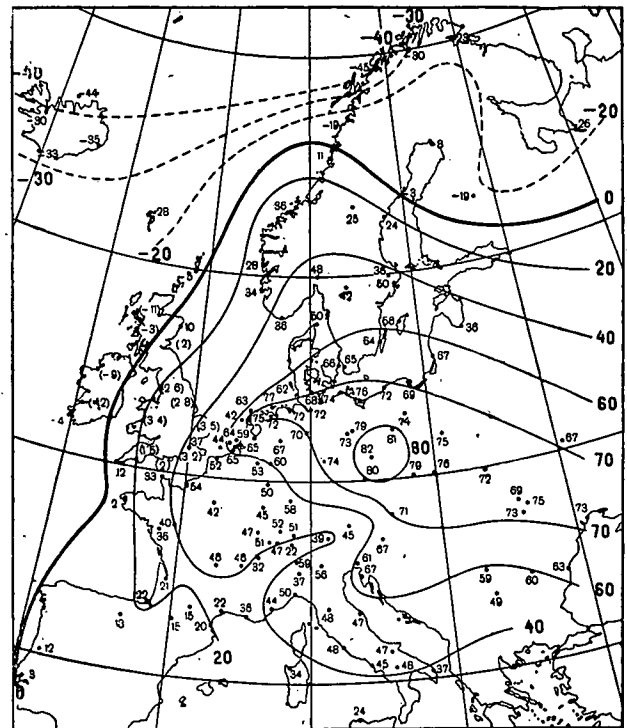

Fig. 1. Correlaties tusschen den Noord-Oostpassaat in Juni-November en de wintertemperatuur in Europa; 1899-1913; volgens Gallé. Correlatie-coëfficiënten in procenten.

De invloed van den passaat komt niet ongestoord tot uiting. Een belangrijk storingsgebied is dat van den Labradorstroom. Het koude water uit de Poolzeeën dringt ten Oosten van New-Foundland op tegen den Golfstroom en kan dezen belangrijk naar het Zuiden verplaatsen. De temperatuur van den Labradorstroom vertegenwoordigt daarom het tweede element, dat invloed op het weer te onzent oefent en als representatief hiervoor is aangenomen de *temperatuur te Ivigtut* op de Zuid-kust van Groenland. Dit is een element, dat meer dan een jaar behoort, voordat zijn invloed bij ons merkbaar wordt.

Een volgend storingsgebied is de Atlantische Oceaan zelve, waarvan de *luchtdruk op de Azoren (Ponta Delgada)* ons een beeld geeft. En tenslotte wordt de loop van het Golfstroomstelsel nog gewijzigd in de omgeving van de Faroër door het koude water uit de Noordelijke IJszee. Aanvankelijk werd hiervoor de *temperatuur op Jan Maijen* in het onderzoek betrokken, maar omdat de waarnemingen hier pas in 1921 zijn begonnen en het beschikbare tijdvak te kort is, is dit weers-element vervangen door den *luchtdruk te Reykjavik* op IJsland. Omdat de wisselwerking tusschen

den druk op de Azoren en dien op IJsland ons weer beheerscht, werd tevens het *luchtdrukverschil tusschen de Azoren en IJsland* in het onderzoek opgenomen.

Een belangrijke invloedssfeer vormen Oost-Europa en Siberië. Ook van hieruit komen hooge correlaties op langen termijn tot stand. Wij moeten ons echter tevreden stellen met wat er op de periferie van dit gebied geschiedt, omdat Russische gegevens pas met groote vertraging bekend worden. Daarom zijn gekozen de *luchtdruk te Helsinki*, de *luchtdruk te Berlijn* en het *luchtdrukverschil Berlijn—Helsinki*.

Gedurende eenigen tijd zijn ook de *windcomponenten* en de *temperatuur op 3.000 m hoogte boven Nederland* toegepast, maar de waarnemingen zijn in 1911 aangevangen en bereiken pas sinds 1921 regelmatig dit niveau. Ze worden tegenwoordig niet meer gebruikt. Hun beteekenis ligt hierin, dat op groote hoogte weersinvloeden van elders met groote snelheid tot ons komen, die langs de aardoppervlakte eerst veel later volgen.

Een merkwaardig, bruikbaar weerelement is de *temperatuur te De Bilt* zelve in een voorafgaand tijdperk. Ook hierin komen belangrijke correlaties voor met groote tijdsverschillen, die toe te schrijven zijn aan snelheidsverschillen in de overdracht van de storing. De storing, die ergens een aanvang neemt, wordt het snelst overgebracht door de atmosfeer, veel langzamer door het water. Het effect merken wij dus allereerst op tengevolge van de bewegingen in de atmosfeer, en mogelijk maanden later opnieuw tengevolge van zeestroomingen.

Tenslotte worden nog de correlaties bepaald met twee belangrijke perioden, een *periode van 2½ jaar*, die voornamelijk in den neerslag optreedt, en een *periode van 5½ jaar*, die vooral in de temperatuur aanwezig is. Deze perioden komen niet het geheele jaar even krachtig tot uiting. De gemiddelde gang van deze perioden is afgeleid uit 90 jaar waarnemingen. Het jaarlijksche verloop van de correlaties in het tijdvak 1901—1939 tusschen de waargenomen afwijkingen en den gemiddelden gang van de periode is als volgt:

Correlatie-coëfficiënten. Periode van 2½ jaar.

	Dec.	Jan.	Febr.	Mrt	April	Mei	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Oct.	Nov.
<i>Trimester</i>												
Neerslag	0,29*	0,27	0,25	0,30*	0,47*	0,33*	0,24	0,37*	0,52*	0,57	0,53*	0,29
Temperatuur	0,22	0,17	0,14	0,19	0,33*	-0,04	-0,08	-0,10	0,09	0,20	0,08	0,09
<i>Periode van 5½ jaar.</i>												
<i>Trimester</i>												
Neerslag	0,20	0,24	0,16	0,30*	0,31*	0,15	0,22	0,32	0,40*	0,48*	0,22	0,21
Temperatuur	0,26	0,38*	0,30	0,32*	0,22	0,31	0,30	0,24*	-0,02	0,07	0,00	0,10

De correlaties met een sterretje* gemerkt, werden in de regressievergelijkingen toegepast. Bijzonder hoog worden de correlaties van de periode van 2½ jaar in het najaar voor den neerslag.

Beide perioden nemen hun oorsprong op den noordelijken Atlantischen Oceaan en worden door de algemeene circulatie van de atmosfeer en van het zeewater overgebracht.

Wanneer wij de correlatie-coëfficiënten, berekend voor de twaalf opeenvolgende trimesters van het jaar met tijdsverschillen, die van 0 tot 12 maanden of langer oplopen, met elkander vergelijken, dan vallen merkwaardige regelmatigigheden op. Een hoog positief maximum bijv., dat met een tijdsverschil van 6 maanden optreedt, handhaaft zich een paar maanden, neemt dan af tot nul en gaat in den loop van het jaar over in een sterk negatief minimum. Een dergelijke jaarlijksche gang is herhaaldelijk te constateren, waarbij vaak het tijdsverschil in den loop van het jaar een weinig wisselt; bijv. van 5 tot 7 maanden. Zoo'n omslag van teeken is zeer begrijpelijk. Wij zien hetzelfde bijv. bij den Westenwind, die 's zomers koelte brengt (negatieve correlatie) en 's winters warmte (positieve correlatie). Dergelijke effecten zijn zeker geen spel van het toeval, maar het gevolg van physische processen. Het

wisselende tijdsverschil mogen wij toeschrijven aan snelheidsverschillen in het overdragende medium, atmosfeer of zeewater, in den loop van het jaar. Hoe zoo'n physisch proces, precies werkt, kan alleen door een uitvoerig onderzoek worden vastgesteld. De typische regelmatigheden in de correlatie-coëfficiënten maken wel degelijk het bestaan van een physische basis aannemelijk, al ontbreekt ons nog het inzicht in het proces.

Overzien wij de weerselementen, die in de regressievergelijkingen zijn gebruikt, dan blijkt, dat ze niet kris kraas over de tabellen zijn verspreid; bepaalde elementen komen telkens weer voor den dag en steeds met bepaalde tijdsverschillen (behoudens de besproken kleine variaties). Dit feit wijst er op, dat bepaalde weerselementen het geheele jaar door actief zijn en ook dit is zeker niet alleen aan toeval toe te schrijven. Van dit gedrag van een aantal van de toegepaste elementen geven wij in onderstaande tabel een overzicht. De tabel bevat het aantal regressievergelijkingen, waarin het desbetreffende element is toegepast, het aantal termen, waarin het in die vergelijkingen voorkomt en de optredende tijdsverschillen tusschen dit element en het te voorspellen element in Nederland.

Temperatuur. Trimesterverwachtingen. Totaal 11 regressievergelijkingen.

	aantal vergelij- kingen	aantal termen	voornaamste tijds- verschillen in maanden
Temp. De Bilt	7	9	4—5 8—10
Druk P. Delgada	7	8	8—9 11—12
Druk Berlijn-Helsinki	8	10	7—9 11—12
Druk Berlijn	4	8	7—8 13—15

Neerslag. Trimesterverwachtingen. Totaal 12 regressievergelijkingen.

	aantal vergelij- kingen	aantal termen	voornaamste tijds- verschillen in maanden
Neerslag Paramaribo ..	8	8	4—6 11—12
Druk Berlijn	8	9	6—8 11—12
Temp. Ivigtut	8	8	14—17 19—22
Periode 2½ jaar	8	8	— —

Uit het herhaalde optreden van deze elementen mogen wij wel de gevolgtrekking maken, dat wij hier te doen hebben met zeer actieve processen, die het weer in Nederland op langen termijn beheerschen. Het mag vreemd lijken, dat effecten, die zich in Berlijn uiten, eerst na een half jaar en ruim een jaar bij ons merkbaar worden, het is niet vreemder dan de herhaling van een proces, zooals wij in De Bilt zelf aantreffen. Waarschijnlijk komen deze werkingen langs groote omwegen tot ons. Het is zeer wel mogelijk, dat de processen te Berlijn hun aanvang nemen in Rusland en eerst langs het Noordpoolgebied en de zeestroomingen uit de Noordelijke IJszee tot ons komen. Hierover valt op het oogenblik niets naders te zeggen.

Op grond van deze en voorgaande beschouwingen is het bestaan van een physische basis zonder twijfel aannemelijk.

Voorbeeld van de gevolgde werkwijze.

Het gevolgde procédé wordt met het volgende voorbeeld toegelicht. Hiertoe is gekozen de regressievergelijking voor de temperatuerverwachting in de maand Januari.

Fig. 2 geeft het verloop van de correlaties der onderzochte weerselementen: 1. Temperatuur te De Bilt; 2. Druk te Ponta Delgada; 3. Druk te Reykjavik; 4. Druk-

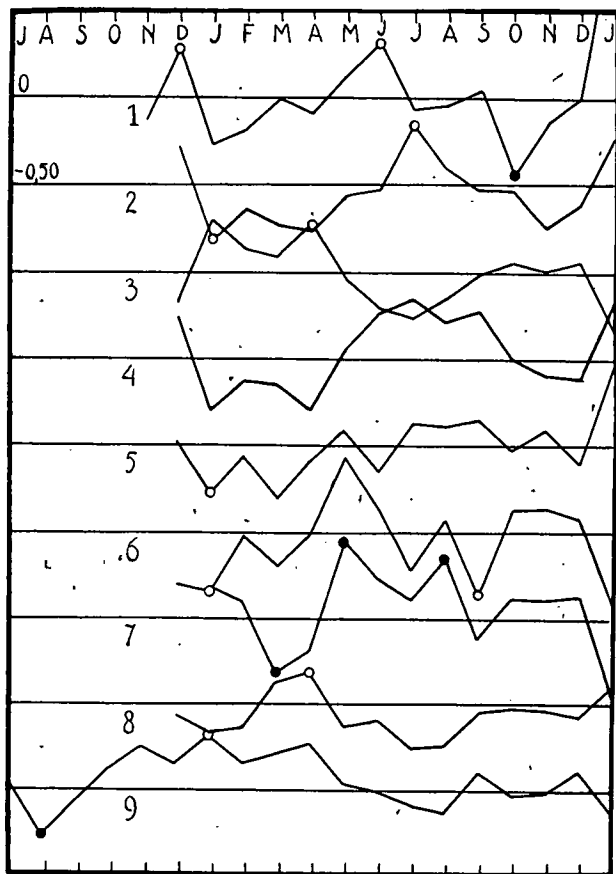

Fig. 2. Correlaties voor de temperatuur in de maand Januari; 1901—1939.

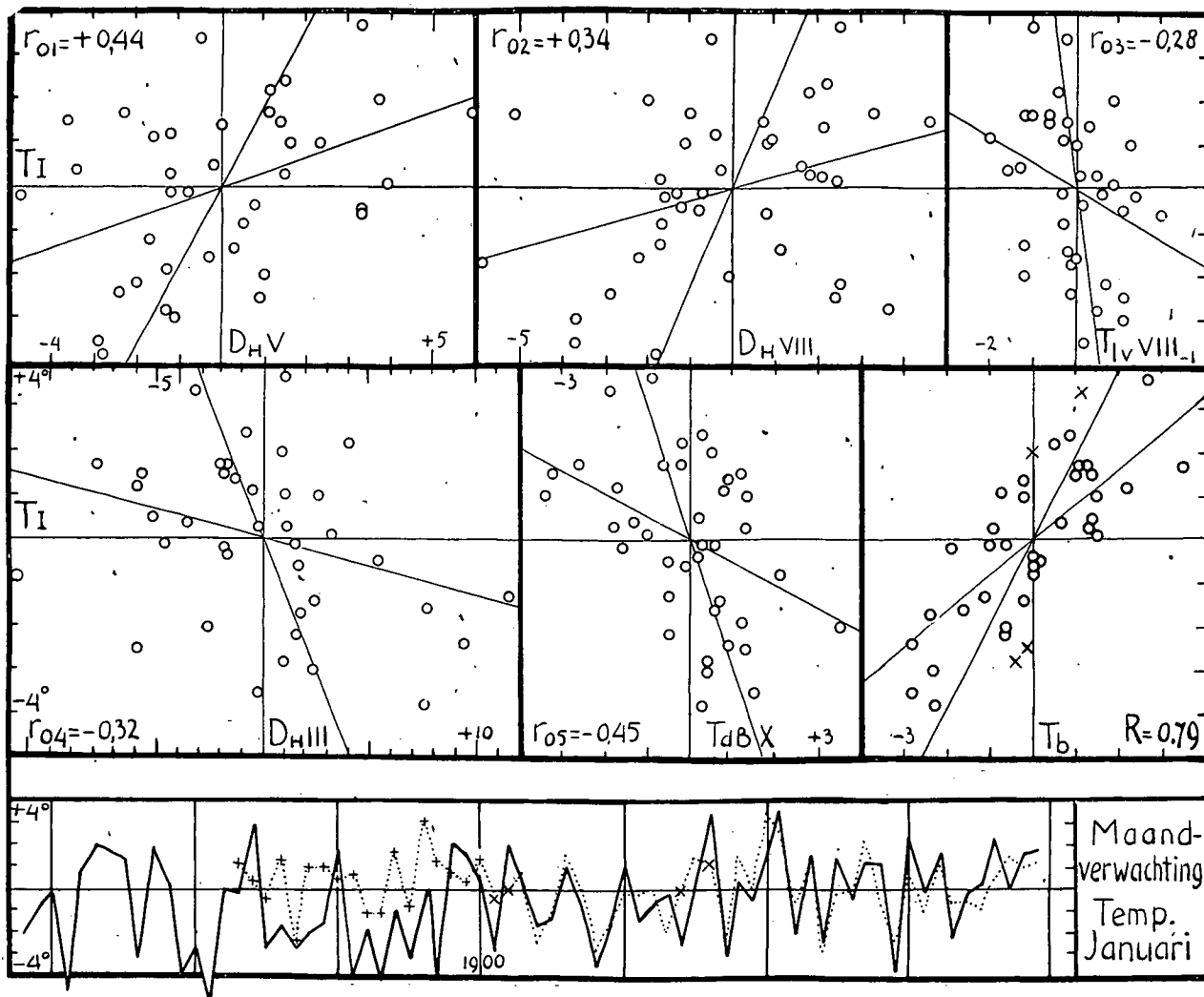
verschil Ponta Delgada—Reykjavik; 5. Neerslag te Paramaribo; 6. Druk te Berlijn; 7. Druk te Helsinki; 8. Drukverschil Berlijn—Helsinki; 9. Temperatuur te Ivigtut. Door een open kring zijn de toppen in de krommen aangegeven, die onderzocht zijn; door een gesloten kring de vijf, welke tenslotte in de regressievergelijking zijn toegepast.

De volgende tabel geeft de correlatie-coëfficiënten in percenten van deze 5 toegepaste elementen, een uittreksel uit de tabel met de onderzochte 17 toppen (behalve de 15 uit fig. 2 ook nog de beide perioden).

	x_1	x_2	x_3	x_4	x_5
x_0 Temp. De Bilt Jan.	+44	+34	-28	-32	-44
x_1 Druk Helsinki Mei. . . .	—	+9	+18	+5	-4
x_2 Druk Helsinki Aug. . . .	—	—	+3	-21	-4
x_3 Temp. Ivigtut Aug. (17 maanden te voren)	—	—	—	+25	+2
x_4 Druk Helsinki Mrt.	—	—	—	—	-5
x_5 Temp. De Bilt Oct.	—	—	—	—	—

De 17 elementen worden systematisch gerangschikt volgens het teeken van hun correlaties met x_0 , zooals het ook voor de 5 uitgekozenen in de tabel is gedaan. In drie vakken, door de teekenwisseling begrensd (evenals in de tabel aangegeven), wijst een bepaalde verdeling van de teekens op hooge correlaties en dit vereenvoudigt in hooge mate het inzicht in de talloze mogelijkheden. Door toepassing van een grafische methode wordt het rekenwerk verminderd. De collectieve correlatie-coëfficiënt

Fig. 3. Correlaties voor de temperatuur in Januari; 1901-1939. Berekende en waargenomen temperaturen; 1883—1939.

wordt 0,79 en de waarschijnlijkheid, dat deze waarde door toeval tot stand zou komen, blijft beneden 1 ‰.

$$x_1 = + 0,372x_1 + 0,192x_2 - 0,640x_3 - 0,096x_4 - 0,549x_5$$

De coëfficiënten geven aan, welk aandeel als het ware elk der vijf elementen in de temperatuur in Januari heeft.

Fig. 3 geeft aan, hoe de waargenomen afwijkingen van de Januari-temperatuur in het tijdvak 1901—1939 samenhangen met de afwijkingen van de vijf gekozen elementen. In al deze diagrammen zijn de waargenomen afwijkingen in de Januari-temperatuur in verticale richting uitgezet; de overeenkomstige afwijkingen der andere elementen in horizontale richting. De spreiding in de zoo verkregen punten is tamelijk groot, maar zij vertoonen toch een voorkeur voor twee tegenoverliggende kwadranten. Hierin zijn twee theoretische „regressielijnen” getrokken, waarvan de ingesloten hoek toeneemt met toenemende correlatie.

Het zesde diagram geeft op dezelfde wijze de correlatie met de berekende temperatuurafwijkingen. De spreiding is nu veel minder, de hoek tusschen de regressielijnen kleiner. Vier punten, waarvoor de fout een bepaalde waarde overschrijdt, zijn door een liggend kruisje (X) aangeduid. De onderste grafiek stelt het verband tusschen waarneming en berekening nog op andere wijze voor. Ook hierin zijn de vier groote fouten (1901, 1902, 1914 en 1916) door een liggend kruisje gekenmerkt.

Dr. S. W. VISSER.

LEVENSMIDDELENVOORZIENING IN OORLOGSTIJD.

De voedselvoorziening van het Nederlandsche volk vereischt in dezen tijd een machtig apparaat. Hoe men ook over een overheidsdienst mag denken, er zal wel niemand zijn, die de voedselvoorziening geheel los van een overheidsbemoeiing zou willen zien. Het algemeen belang zou daarmee niet worden bevorderd, daar bevoordeeling van bepaalde groepsbelangen niet denkbeeldig zou zijn. De Overheid is er juist om al die verschillende belangen zooveel mogelijk te coördineren, waarbij bovendien één groot belang boven alle andere domineert, d. i. de instandhouding van het leven en de levenskracht van allen, die tot de groote gemeenschap van het Nederlandsche volk behooren.

In tijd van oorlog levert de levensmiddelenvoorziening bijzondere moeilijkheden op, zoowel voor de Overheid als voor de consumenten. Het publiek is niettemin, of misschien wel juist daarom, spoedig geneigd de moeilijkheden, waarmede de Overheid heeft te kampen, te onderschatten. Het is daarom wel goed een blik in het verleden te werpen en een vergelijking te trekken met tegenwoordig. Men is zoo spoedig geneigd te vergeten; want wie der ouderen herinnert zich nog den zwaren tijd van den vorigen wereldoorlog, voorzoover het de voedselvoorziening betreft? In groote lijnen is er iets blijven hangen in de herinnering, maar hoe was een en ander geregeld? Waarover klaagde men en hoe werkte de „distributie”? Zonder tot in technische details af te dalen, moge ik in deze bijdrage een en ander naar voren brengen. Men zal dan bij vergelijking met thans tot de conclusie moeten komen, dat wij in dezen tweeden wereldoorlog met de voedselvoorzieningsorganisatie beter voor den dag komen dan destijds. Dit wil geenszins zeggen, dat ik afbreuk zou willen doen aan den pioniersarbeid van de mannen, die tusschen 1914 en 1919 waren belast met de zorg voor de voedselvoorziening van het Nederlandsche volk. Zij immers stonden zonder eenig houvast voor een geheel onverwachte situatie; in 1939 daarentegen kon men uit de in de periode 1914—1919 genomen maatregelen de goede overnemen en voor het overige leering trekken uit de toenmaals opgedane ervaring.

De geest des tijds.

Opmerkelijk is, dat de oorlogsomstandigheden in 1914 een plotseling sterk ingrijpen noodzakelijk maakten in de tot dan toe, wat wij gewend zijn te noemen „vrij spel hebbende maatschappelijke krachten”. Reeds in het eerste jaar van den wereldoorlog 1914—1918 moest de toenmalige minister van Landbouw, Nijverheid en Handel, Mr. M. W. F. Treub, met voor dien tijd wel zeer straffe maatregelen in het vrije bedrijf ingrijpen en de voedselvoorziening — welke tot dan toe vrijwel geheel aan het particuliere initiatief was overgelaten — aan regelen onderwerpen, welke met één slag een einde maakten aan de vroegere lijdzaamheid van de Overheid. „Gedurende den ganschen oorlogstoestand heeft de Regeering op sociaal-economisch gebied voor even moeilijke als buitengewone problemen gestaan”, zoo schreef de minister eenige jaren na den oorlog¹⁾, en het is kenmerkend voor den geest van dien tijd, dat de bewindsman daaraan toevoegde, hoe 's lands Overheid voor het vraagstuk stond het economisch leven en „inzonderheid de voedselvoorziening zoo goed en zoo kwaad het ging” in stand te houden. Deze uitlating behoeft ons niet te verwonderen, als wij bedenken, dat de toenmalige regeering geheel onverwachts en onvoorbereid voor groote moeilijkheden stond en de bemoeienis met het economische leven destijds bij lange na niet zoo ver was voortgeschreden als in 1939 het geval was.

Toch deed zich in 1914 al heel spoedig de noodzaak gelden, de regeling van het voedingsvraagstuk centraal bij het Rijk te doen berusten. Wanneer men de ontwikkeling van de levensmiddelenvoorziening in die oorlogsjaren en de geleidelijke uitbreiding van de rantsoeneringsmaatregelen nader beschouwt, valt het op, hoe eenzijds de Overheid zich steeds weer poogt te onttrekken aan de noodzaak, zelf tot ingrijpende maatregelen over te gaan, anderzijds de gedachte veld wint — en in de practijk ook toepassing vindt —, dat het zonder een „geleide economie” niet gaat. De aarzeling blijkt o.a. uit een passage in een officieel verslag over de rantsoeneringsmaatregelen, waar wordt gezegd, dat in de eerste dagen van Augustus 1914 zoowel bij de regeering als bij de vaklieden „de wenschelijkheid” werd „overwogen”, dat de Overheid in de graan- en meelvoorziening zou ingrijpen²⁾. Van de noodzaak daartoe was men toen nog niet heelmaal doordrongen.

Het behoeft nauwelijks betoog, dat — waar men in 1914 over geen ervaring ten aanzien van de rantsoenering beschikte en nog minder over eenige organisatie op dit gebied — de situatie in 1939 gunstiger was en zeker in 1940, toen ons land rechtstreeks in den oorlog werd betrokken en de eerste ervaringen met het nieuwe rantsoeneringsstelsel reeds waren verkregen. De lessen uit de periode 1914—1918, toen men door schade en schande heeft moeten ervaren, dat *rantsoenering staatszaak is en geen gemeentelijke aangelegenheid*, heeft men ter harte genomen. Bovendien is er sindsdien eenige wijziging gekomen in de mentaliteit, die in 1914—1918 de toenmalige Overheid er toe leidde zich te onthouden van regeling, waar deze — naar de begrippen en opvattingen van tegenwoordig — onmisbaar is. Zoo onthield de regeering zich in 1916 van elk gebod tot verbouw van bepaalde gewassen. De minister achtte zoo'n gebod „niet mogelijk”.

¹⁾ Mr. M. W. F. Treub in „De economische toestand van Nederland gedurende den oorlog”, Hoofdstuk V van „Nederland in den oorlogstijd, de geschiedenis van Nederland en van Nederlandsch-Indië tijdens den oorlog van 1914 tot 1919, voorzoover zij met dien oorlog verband houdt”, samengesteld onder leiding van Prof. Dr. H. Brugmans, A'dam 1920, blz. 134.

²⁾ Zie „Eindverslag, als bedoeld bij art. 15 der „Crisis Enquête-wet 1918”, van de Staatscommissie, ingesteld bij Koninklijk Besluit van 11 October 1919, no. 559, tot het instellen van een onderzoek naar hetgeen tijdens den toestand van oorlogsgevaar heeft plaats gevonden terzake van de voorziening van het land met levensbehoeften, enz.”, dl. X, 1922, blz. 82.

wel een verbod tot verbouw van bepaalde gewassen³⁾. Wat de binnenlandsche voortbrenging betrof, was de regering zelfs van meening, dat zij deze het best kon bevorderen door zoo min mogelijk van overheidswege in te grijpen. Dit is wel een groot verschil met thans, nu wij volledige teeltregelingen hebben met, inbegrip van teeltdwang.

Een vacuum.

Bij de intrede van den mobilisatie-toestand in 1914 stond de Overheid ten aanzien van de regeling der voedselvoorziening voor een vacuum. Van een „Distributiewet” was geen sprake. Deze kwam pas in 1916. Nu verschilde de toestand van destijds in zoverre met dien van 1940, dat toentertijd een zekere aanvoer uit het buitenland plaats had, maar de groote vraag, waarvoor de Overheid zich zag gesteld, was toch, hoe zij de bevolking voor gebrek en ellende zou kunnen bewaren. De regering was van oordeel, dat daartoe in de graan- en meelvoorziening moest worden ingegrepen; zij diende daarom met bekwapen spoed een wetsontwerp bij de Tweede Kamer der Staten-Generaal in, dat de „Levensmiddelenwet van 3 Augustus 1914” is geworden. Krachtens deze wet gaf de minister van Landbouw, Nijverheid en Handel den burgemeesters der gemeenten een algemeene machtiging tot het in bezit nemen van levensmiddelen en huishoudelijke artikelen, wanneer zich gevallen van vasthouding van waren of opdrijving van prijzen voordeden of te vreezen waren. In bezit genomen goederen zouden tegen normale prijzen ter beschikking van de bevolking worden gesteld. In de meeste gevallen behoefde deze maatregel echter niet te worden toegepast, daar hij sterk preventief bleek te werken.

Tevens werd op grond van een andere wet („Uit- en Vervoerwet van 3 Augustus 1914”) den exporteurs de verplichting opgelegd een deel van de door hen op geëxporteerde goederen gemaakte winsten te bestemmen voor de beschikbaarstelling van levensmiddelen voor het binnenland beneden kostprijs. Later, toen de voorraden verminderden, is deze regeling vervangen door een heffing.

Bij het overzien van deze maatregelen treft het verschil met de huidige regeling, welke van het begin af berustte op het in den eersten wereldoorlog pas in 1916 opgezette bon- en toewijzingsstelsel, met vermindering van de toenmaals gemaakte fouten. Bovendien kenmerkt het tegenwoordige systeem zich door sterke centralisatie, in tegenstelling met het gedecentraliseerde systeem van 1914—1918, dat vooral in den aanvang — toen er van algeheele rantsoeneering geen sprake was — de mogelijkheid liet tot persoonlijke bevoordeeling ten nadeele van de gemeenschap. Zelfs was het bij het vroegere systeem niet onmogelijk, dat men in de eene gemeente een grooter rantsoen aardappelen kon krijgen dan in een andere gemeente. Het is voorgekomen, dat één der provinciale hoofdsteden een bepaald artikel in voorraad opkocht om het in een periode van schaarschte aan andere voedingsmiddelen als aanvullingsrantsoen aan de stadsbewoners te verstrekken. Daarbij verloor het stadsbestuur geheel uit het oog, dat de voor dat doel opgeslagen voorraad op die wijze aan de algemeene voedselvoorziening van het geheele land was onttrokken. Ook bleek het niet denkbeeldig te zijn, dat belangenconflicten tusschen gemeenten onderling er toe leidden, dat een bepaald product moeilijkheden opleverde ten aanzien van den verkoop aan het publiek. Intusschen, in het eerstbedoelde geval had de landsoverheid toch een breder begrip van wat het algemeen belang eischte, door den „clandestien opgeslagen voorraad” — al of niet reeds geconsumeerd — in mindering te brengen op de toewijzing van levensmiddelen aan die gemeente.

³⁾ Ibidem, dl. I, blz. 39.

Gemeentelijk voorbeeld.

Een centrale regeling was dus wel wenschelijk, doch deze was niet zomaar uit den grond te stampen. Ervaring en vooral voorbereiding ontbraken. Wel zag de Overheid in, dat zonder bonstelsel geen billijke verdeling kon worden verkregen. Merkwaardig genoeg was het een gemeente, die hierin het voorbeeld gaf: de stad Utrecht stelde het eerst een gerantsoeneerde distributie met bonstelsel in, door aan alle ingezetenen, ouder dan één jaar, levensmiddelenkaarten uit te reiken, waaraan zich een aantal bons bevonden, welke ieder gedurende een daarop aangegeven tijdvak geldig waren voor het koopen van een bepaalde hoeveelheid van een zeker artikel. *Pas een week daarna werd het bonstelsel, ingevolge ministerieele opdracht, voor het geheele Rijk van kracht. Dat was in het begin van Februari 1917, meer dan twee en een half jaar na het begin van den oorlog⁴⁾.*

Bij alle maatregelen, welke de regering nam in de eerste periode, loopende tot ongeveer November 1914, stond op den voorgrond: *levensmiddelen tegen normale prijzen ter beschikking van de bevolking stellen om prijsopdrijving tegen te gaan.* Alleen in dat licht heeft men de destijds genomen maatregelen, welke mede in verband daarmee den uitvoer aan banden legden, te bezien. Van schaarschte of gebrek aan grondstoffen was toen nog geen sprake. Eerst in de periode van 1915 tot November 1918 wijzigden zich de toestanden en deden zich min of meer ernstige tekorten voor. Dat men in 1942, drie jaar na het intreden van den mobilisatie-toestand, gevolgd door dien van oorlog, in het algemeen kan spreken van een voedselvoorziening, welke — voorzover de producten ter beschikking staan — nagenoeg zonder stagnatie verloopt, mag zeker worden toegeschreven aan de tegenwoordig straffe organisatie van productie en distributie.

JAN D. REMPT.

⁴⁾ Mr. G. G. Pekelharing: „De gemeente (in het bijzonder de gemeente Utrecht) en de distributie van goederen in de jaren 1914—1920”, in „Economisch Historisch Jaarboek” dl. VI, 1920.

ENKELE ASPECTEN VAN DE DEENSE FINANCIËLE POLITIEK¹⁾.

De financiële problemen, die in Denemarken om een oplossing vragen, zijn — globaal gesproken — gelijksoortig aan die in de meeste andere landen. Zéér in het algemeen kan men zeggen, dat allereerst een van de meest belangrijk financiële problemen door het verschijnen van de zwevende koopkracht wordt gevormd; zij het dan ook, dat deze op verschillende wijzen kan ontstaan, hetgeen weer samenhangt met verschillende groepen van vraagstukken.

De grote ruimte van de Deense geldmarkt van April 1940 af, is met name veroorzaakt door:

- 1°. het actieve saldo van de betalingsbalans, dat via uitbetaling door de centrale bank geldverruimend werkt;
- 2°. de betalingen aan de bezettingsautoriteiten in het Deense gebied, welke betalingen door de centrale bank worden gefinancierd.

Tezamen hebben deze posten per 30 Juni 1942 een geldverruimende uitwerking gehad tot een bedrag van rond 1.500 mill. D. Kr.

Om de orde van grootte van dit bedrag voor Denemarken aan te geven, zij vermeld, dat het inkomen van de gezamenlijke belastingbetalers in 1939 4.219 miljoen D. Kr. bedroeg.

Met een enkel cijfer zullen wij de uitwerking van de geldverruimende factoren trachten aan te geven.

¹⁾ De feitelijke gegevens van dit overzicht zijn ontleend aan de viermaandelijke publicatie: „Economic conditions in Denmark” (1941 en 1942), alsmede aan de „Wirtschaftsdienst” van 22 Mei 1942.

Positie van de gezamenlijke banken, in mill. Kr.

	Febr. 1940	Febr. 1942
Deposito's	2.400	3.100
Kas	135	985
Debiteuren	2.200	1.100

De bankbiljettencirculatie vertoonde het volgende beeld:

Biljettencirculatie in mill. Kr.

Ultimo 1938.....	441
„ 1939.....	600
„ 1940.....	742
„ 1941.....	842
Jan. 1942.....	798
Juni 1942.....	844

Tenslotte geven wij met behulp van enkele indexcijfers de prijsontwikkeling aan.

	1935	Dec. 1939	Dec. 1940	Dec. 1941	Juni 1942
Geïmporteerde goederen	100	125	202	246	247
Geëxporteerde goederen	100	113	144	205	203
Groothandelsprijzen	100	118	172	210	213
Kosten van levensonderhoud	100	108	132	162	161

Naast de ook in Denemarken genomen maatregelen tot prijsstabilisatie en prijsbeheersing, vragen een tweetal maatregelen, genomen om aan de uit de bovengeschetste ontwikkeling voortvloeiende moeilijkheden in de geldsfeer het hoofd te bieden, onze aandacht:

1°. de revalorisatie van de Deense valuta in Januari 1942;

2°. de maatregelen, te nemen tot wegzuigen en steriliseren van, wat men noemt, de „zwevende koopkracht”.

De samenhang van beide maatregelen is duidelijk. Immers, uiteindelijk is het doel van vrijwel elke financiële maatregel in de huidige omstandigheden het vermijden van inflatie.

Af fromen van zwaaiende koopkracht betekent het aanpakken van het vraagstuk van de zijde van den vrager, die met zijn toegenomen koopkracht onheil zou kunnen stichten ten aanzien van de prijzenstructuur; de revalorisatie wil aangrijpen aan de aanbodkant door de kosten te drukken.

Tezamen is het doel der maatregelen, het verstoorde evenwicht tussen sociaal product en monetaire vraag naar dat product niet te laten uitwerken via het gevaarlijke proces van stijgende prijzen en stijgende kosten; een proces, waarvan de ruïneuze gevolgen in het verleden nog niet zijn vergeten en dat men thans tot elke prijs wil vermijden.

De revalorisatie.

In de eerste plaats enkele opmerkingen over de revalorisatie, die de waarde van de Deense valuta in Januari van dit jaar met 8 pCt. „opschroefde”.

Op het eerste gezicht is dit een enigszins wonderlijk aandoende maatregel na de vele devaluaties, die achter ons liggen.

Men moet hierin echter niet enkel een spiegelbeeld zien van de devaluaties, die in de diverse landen hebben plaatsgevonden. De omstandigheden zijn te zeer verschillend.

Het effect, dat men in Denemarken beoogde, was: drukken van het kostenpeil. Hieruit blijkt al meteen het kenmerkende van de Deense revalorisatie, vergeleken met een devaluatie. In het laatste geval toch ging het er vrijwel steeds om, de positie van het betreffende land krachtiger te maken op de buitenlandse markt.

Als *nevenwerking* kwam daarbij, dat een devaluatie binnenslands een prijsstijgende werking meebracht. De voorstanders beoogden echter met klem van redenen, dat deze prijsstijging bij verre niet die omvang zou aannemen, als de voorstanders van een „gave” valuta aanvankelijk trachtten te maken.

Bij de Deense revalorisatie — dus men zou zeggen bij precies het omgekeerde geval — legt men juist alle nadruk op de *prijzdrukkende* werking en ziet men de verdere gevolgen — nl. die voor de Deense exportproducten op de buitenlandse markt — slechts als deels bijkomstig en deels ongewenst. Deze houding werd in de hand gewerkt, doordat de Deense regering de mogelijkheid had, een belangrijk deel der gevolgen te compenseren voor de Deense landbouw — die naar Duitsland exporteert tegen vaste prijzen in R.M. — door middel van een verdrag met Duitsland, waardoor de betreffende prijzen met een corresponderend percentage werden aangepast.

De Deense industrie, die bij export voornamelijk in kroonprijzen factureert, zal dus inboeten aan concurrentiekracht, maar daarover schijnt men zich voorshands niet al te veel zorgen te maken.

Men zal zich afvragen, waarin ligt nu eigenlijk de oorzaak, dat een revalorisatie als in Denemarken in zijn tegengesteld effect ten opzichte van de ons bekende devaluaties a. h. w. niet „symmetrisch” is; hetgeen men toch eigenlijk zou verwachten.

Het antwoord moet luiden, dat voor de export heden ten dage geheel andere criteria beslissend zijn dan de kwestie van prijsverschillen, zoals dat in het „devaluatietijdperk” het geval was.

Bovendien is Denemarken als eenzijdig agrarisch georiënteerd land voor zeer vele producten uitsluitend op import aangewezen en het is wel duidelijk, welk een sterk prijsstijgende tendens er dus is uitgegaan van de zeer sterk gestegen prijzen der importgoederen, welke stijging — naar wij zagen — in Dec. '41 vergeleken met Dec. '39 ruim 100 pCt. bedroeg.

Het ligt dus voor de hand, dat de voorstanders van een revalorisatie zeer sterk de nadruk leggen op de gevolgen voor het kostenpeil. Dat sommigen daarnaast bespiegelingen hielden over het gunstig gevolg voor de concurrentiekracht van de Deense export na de oorlog is onzes inziens onjuist.

Het is wel zo, dat de daling der prijzen der importgoederen ook een kostenverlagende invloed heeft op de prijzen der exportgoederen, maar dit effect zal kleiner zijn dan de onmiddellijke prijsstijging voor buitenlandse afnemers van Deense producten, die worden verkocht tegen prijzen in kronen, welke laatste prijsstijging immers even groot zal zijn als het bedrag der revalorisatie en dus in ons geval 8 pCt.

In zoverre is er een duidelijke parallel met de devaluaties: de prijsstijgende invloed op het kostenpeil der exportgoederen door de gestegen kosten der importgoederen was bij een devaluatie noodzakelijk kleiner dan het onmiddellijk goedkoper worden van alle — in de binnenlandse valuta uitgedrukte — prijzen van exportgoederen, welke laatste prijzen met hetzelfde percentage daalden als waarmede de betreffende valuta depreciëerde.

Samenvattend kan men dus zeggen, dat bij de diverse devaluaties het *export-effect* op de voorgrond stond, terwijl bij de Deense revalorisatie alle nadruk werd gelegd op het *import-effect*.

Tenslotte vermelden wij, dat de Deense Nationale Bank tengevolge van deze maatregel een verlies leed van 125 mill. Kr. (vgl. het pondenverlies van De Nederlandsche Bank in 1931); een verlies, dat door de Staat is overgenomen.

Steriliseren van zwevende koopkracht.

Zeer interessant zijn de maatregelen, die men in Denemarken heeft genomen tot afroming en sterilisering van de

overtollige middelen op de geldmarkt. In het begin vermeldden wij reeds, welk een — voor Deense omstandigheden — zéér groot bedrag aan de geldmarkt toevloede tengevolge van het actieve saldo van de betalingsbalans en de betalingen aan de bezettingsautoriteiten. In twee groepen zijn de te nemen maatregelen te verdelen.

Groep I omvat de uitgifte van:

1°. Staatsobligaties met een looptijd van twee jaar. De rentevoet bedraagt 3 pCt.; het bedrag 300 mill. Kr.

2°. Schatkistpapier met een looptijd van zes maanden. Rentevoet 3 pCt. Bedrag 200 mill. Kr.; na hun vervalddag worden zij steeds tot hetzelfde bedrag opnieuw uitgegeven.

3°. Staatsobligaties met een looptijd van 5½ jaar. Een maximum-bedrag is niet vastgesteld. Zij worden uitgegeven, uitsluitend aan private personen in coupures van 50 Kr. Men betaalt 40 Kr. voor een dergelijk stuk, dat belastingvrij is, met het oog waarop men per persoon maximaal 4 stukken kan verkrijgen. Na 5½ jaar krijgt men dus 50 Kr. terug, wat neerkomt op een effectieve rentevoet van pl.m. 4,1 pCt.

Groep II bestaat uit enkele banktechnische maatregelen, te weten:

1°. Verplichte reserve van de banken bij de centrale bank tot een bedrag van 25 pCt. van hun crediteuren of 15 pCt. van hun gezamenlijke verplichtingen.

2°. Het scheppen van speciale rekeningen voor tegoeden van banken en spaarbanken bij de centrale bank, die rentegevend zijn met 3 pCt., mits gedeponereerd met een opzeggingstermijn van minstens zes maanden. Deze rekeningen vervaangen in zoverre de vóór die tijd renteloze creditrekeningen van de banken bij de centrale bank.

Door deze maatregelen tezamen hoopt men belangrijker meer dan een bedrag van 1 mrd. Kr. af te romen.

Het opvallende van deze maatregelen is nu de voorgenomen sterilisatie van de gelden, welke de Staat verkrijgt door de maatregelen onder groep I genoemd. Zij blijven op een speciale rekening van het Departement van Financiën a. h. w. „opgepot”.

Wijzen van ontstaan van zwevende koopkracht.

Ter nadere uiteenzetting van de betekenis van deze sterilisatie, zouden wij even willen ingaan op de problematiek van de zgn. „zwevende koopkracht”, waarbij wij ons uiteraard tot de hoofdlijnen zullen moeten beperken²⁾.

Men kan in de huidige omstandigheden de volgende wijzen van ontstaan van zwevende koopkracht onderscheiden:

1°. de grote staatsuitgaven in het kader der oorlogseconomie;

2°. het liquidatieproces in het bedrijfsleven door uitverkoop van voorraden, enz.³⁾

3°. actieve saldi van de betalingsbalansen, die — hetzij via aankoop van de betreffende deviezen, — hetzij via uitbetaling van een actief clearingsaldo door de centrale bank — geldverruimend werken;

4°. een speciaal geval, nl. — voorzover het bezette gebieden betreft — de uitgaven van de bezettingsautoriteiten.

In alle vier gevallen is de noodzakelijke voorwaarde voor het ontstaan van zwevende koopkracht een politiek van prijsbeheersing en rantsoenering, zonder welke de betreffende koopkracht niet „zwevend” wordt, maar zich inflatoir gaat uitwerken.

Wij noemden onder 1°. het geval van de grote staatsuitgaven in het kader der oorlogseconomie en het is ook

¹⁾ Vgl. de artikelen van Dr. L. Zimmermann in de „E.-S.B.” van 2 en 16 Sept. 1942.

²⁾ Overigens is dit nog weer een betwist punt. Vgl. „Bank-Archiv” van 1 Aug. 1942; artikel van Dr. Schmidt, alsmede „Weltwirtschaftliches Archiv” van Sept. 1942, artikel van Prof. Donner en Dr. Benning.

wel vrij algemeen gebruikelijk hier van zwevende koopkracht te spreken. Toch hebben wij hiertegen wel enig bezwaar. Wat toch is het geval? Hier gaat een deel van het sociaal product bestaan uit oorlogsmateriaal en verder — voorzover het bijv. soldij-betalingen e. d. betreft — a. h. w. uit nationale veiligheids- en soortgelijke „diensten”.

In zoverre is een corresponderend deel van het nationaal inkomen niet „zwevend”, maar moet door belastingheffing of lening op dit deel van het sociaal product worden „gericht”; voor een sterilisatie van deze bedragen is hier dus géén plaats, want ze moeten weer opnieuw worden aangewend in het continue proces van financiering der staatsuitgaven in het kader der oorlogseconomie.

Men zou het zó kunnen uitdrukken, dat hier a. h. w. sprake is van een gedwongen koop, waarbij de Staat de individuen dwingt, een bepaald deel van het sociaal product — dat zij individueel niet zullen kunnen kopen — collectief toch te kopen.

Wij zouden hier willen spreken van *oneigenlijke* zwevende koopkracht.

De gevallen, onder 2° en 3° genoemd, zijn echter principiëel van een andere aard. Hier toch vinden we enerzijds inkomen, waar geen sociaal product tegenover staat (voor zover dit is geëxporteerd zonder dat het door import werd gecompenseerd), anderzijds bedrijfskapitalen zonder emplooi. Deze bedragen komen dus in eerste instantie wél in aanmerking voor sterilisatie; immers deze gelden kunnen niet opnieuw als zodanig worden aangewend; zij vormen de *eigenlijke* zwevende koopkracht.

Uit de voorgaande alinea's dus de volgende definitie van zwevende koopkracht voortvloeiën:

Zwevende koopkracht in eigenlijke zin wordt gevormd door die bedragen, waartegenover geen sociaal product staat⁴⁾.

Betalingen aan de bezettingsautoriteiten vormen een ietwat gecompliceerd beeld. Principiëel horen ze thuis bij de categorie onder 1°. genoemd; de practijk is evenwel, dat men — in Denemarken althans — deze betalingen zuiver inflatoir financiert.

Als men dus anderzijds toch belasting gaat heffen of leningen uitschrijft om deze bedragen in hun werking te neutraliseren en dus — in plaats van verdere soortgelijke betalingen uit deze belasting-, of leningbedragen, te doen — deze voortdurend uit „nieuw” geld financiert, komen deze gelden wél in aanmerking voor sterilisatie.

Wij zouden hierbij nog de opmerking willen maken, dat de zaak voor de *practijk* van de koopkrachtafstroming iets gecompliceerder ligt, dan door de voorgaande alinea's misschien wordt gesuggereerd. Er komt hier nl. een „multiplier-probleem” om de hoek kijken, waardoor het waarschijnlijk niet voldoende zou zijn de oorspronkelijke koopkrachtinjectie af te romen, maar een groter bedrag aan het economisch leven zou moeten worden onttrokken. Gezien de zeer vele en ingewikkelde vraagstukken, die hierbij ter sprake komen zal men ons ten goede houden, als wij hier thans niet nader op ingaan.

Bovenstaande opmerkingen mogen voldoende zijn, om aan te geven, waar in hoofdlijnen de grenzen liggen voor een eventuele sterilisatie van belasting- of leningbedragen.

Er bleken immers twee principiëel verschillende groepen te zijn: nl. enerzijds een groep, waarbij tegenover de betreffende koopkracht wél, anderzijds een groep, waartegenover die koopkracht géén sociaal product staat (waarbij de uitgaven van bezettingsautoriteiten gefinancierd door de centrale bank van het betreffende land — naar wij zagen — een enigszins gecompliceerde tussenpositie innemen): de *oneigenlijke* zwevende koopkracht, die *niet*, de *eigenlijke* zwevende koopkracht, die *wel* kan worden gesteriliseerd.

⁴⁾ Vgl. H. W. J. A. Vredegoor: „Prijspolitiek en zwevende koopkracht”, in „E.-S. B.” van 26 November 1941 (Prijzbeheerschingsnummer).

In de praktijk doen zich uiteraard vele complicaties voor; zo kunnen oorspronkelijk gesteriliseerde bedragen worden gebruikt voor initiale financiering van objecten thuishorend onder de groep, waarbij, naar we zagen, sterilisatie niet in aanmerking komt; maar dit verandert niets aan de hoofdlijnen van ons betoog.

Keren we tenslotte nog even terug tot Denemarken. De Deense staatsfinanciën geven over 1942/43 een bijzonder gunstig beeld. De gewone dienst sluit met een batig saldo van 14 mill. D. Kr., waarbij in aanmerking moet worden genomen; dat men zelfs een tweetal belastingen — ingevoerd Maart 1940 —, nl. een loonbelasting en een belasting op ingevoerde goederen, heeft kunnen afschaffen.

Het is duidelijk, dat in Denemarken het accent niet ligt op de koopkracht, die niet voor sterilisatie in aanmerking komt, wat ook al reeds te vermoeden was, daar uiteraard Denemarken niet met grote uitgaven voor militaire doeleinden heeft te maken.

Alle nadruk valt echter, zoals we reeds zagen, op de gelden voortvloeiende uit de exportfinanciering en de financiering van de bezettingskosten, welke laatste geheel inflatoir worden gefinancierd met als tegenpost „diverse debiteuren” op de balans van de centrale bank.

Zo gezien is het dus begrijpelijk, waarom men in Denemarken de sterilisatie van deze gelden heeft gewenst.

J. ZIJLSTRA.

BOEKBESPREKINGEN.

„*Verfassungs-, Verwaltungs- und Wirtschaftsgesetze Norwegens*”, deel I, door Dr. W. Stuckart, Dr. R. Höhn en H. Schneider. (Darmstadt 1942; Uitgave van Verlag L. C. Wittich.

Bovenstaand boekwerk vormt het eerst verschenen onderdeel van de uitgave „*Verfassungs-, Verwaltungs- und Wirtschaftsgesetze der Völker; Sektion Europa*”, welke de bedoeling heeft een overzicht te geven van het in de verschillende landen van Europa geldende recht, zoowel betrekking hebbend op de eigenlijke staatsinrichting als op het administratieve recht. Op het publiceren dezer uitgave was de steeds meer toenemende samenwerking der volkeren op alle terreinen der menselijke activiteit van invloed.

In het hier te bespreken eerste deel van het op Noorwegen betrekking hebbende boekwerk, vinden behandeling: de grondwet van Eidsvold (1814), de daarop volgende staatsrechtelijke ontwikkeling tot en na 9 April 1940, het positieve staats- en gemeenterecht, met een beschrijving van het hieraan ten grondslag liggend historisch verloop, en een beschrijvend overzicht van de organisatie van het Noorsche bedrijfsleven, een en ander met gelijktijdige publicatie van den tekst der verschillende hierop betrekking hebbende wetten, verordeningen en besluiten.

De eerlang te verschijnen deelen II en III zullen een vervolg bevatten en met name het voor Noorwegen zoo belangrijke concessie- en waterrecht, zeerecht, boschrecht en visscherijrecht behandelen.

Wat het Noorsche bedrijfsleven betreft, wordt in deel I uitvoerig ingegaan op de in dit deel opgenomen wetten betreffende het ambacht, den handel en het verzekeringswezen; terwijl van de overige bedrijfstakken, zulks omdat de tekst van de hierop betrekking hebbende wetgeving eerst in de volgende deelen zal worden gepubliceerd, slechts een algemeen overzicht wordt gegeven. Evenwel wordt door lezing dezer beide beschrijvingen een alleszins oriënteerend inzicht ten aanzien van de onderlinge betekenissen der onderscheidene bedrijfstakken, alsmede van de min of meer door hoogerhand opgelegde organisatie, verkregen. Aan dit overzicht wordt ontleend, dat 29 pCt. der bevolking in landbouw en boschwezen haar bestaan

vindt. Slechts 2,6 pCt. van het totale landoppervlakte van Noorwegen is voor akkerbouw bestemd, terwijl 25 pCt. is beboscht. Opmerking verdient, dat 70 pCt. van Noorwegen's grondgebied uit rotsen bestaat en onvruchtbaar is. Meer percentages worden jammer genoeg niet gegeven.

Tengevolge van de politieke wijzigingen, welke in 1940 plaats vonden, is een Noorsche boerenorganisatie opgericht, waarin alle boeren zijn opgenomen, hetgeen mede met het oog op de aan het Departement van Landbouw gegeven bevoegdheden, om ten aanzien van de bebouwing der akkers aanwijzingen te geven, o.m. betreffende de verdeling van de te bebouwen akkers, van beteekenis moet worden geacht. Een strafbepaling, dat het Departement is gemachtigd een boer, hetzij geheel, hetzij gedeeltelijk, de beschikking over zijn grond te ontnemen, dient er toe de departementale aanwijzingen kracht bij te zetten.

Wat het boschwezen aangaat, diene in aanmerking te worden genomen, dat voor den oorlog een derde gedeelte van den totalen Noorschen uitvoer uit houtproducten bestond. Ook de zorg van dezen bedrijfstak is aan het Departement van Landbouw opgedragen, hetwelk daarin door een directoraat voor bosch- en jachtwezen wordt terzijde gestaan. Uit den aard der zaak is onder deze instantie het geheele land in een sluitend organisatieverband ondergebracht.

De visscherij, vooral in het Noorden een belangrijke tak van nijverheid, heeft na 1940 — behoudens ten aanzien van de walvischvangst — weinig organisatieveranderingen te zien gegeven. Dit is eveneens het geval met de energiebedrijven, die alle met een van overheidswege verleende concessie werken en met de ambachtsnijverheid, die nog steeds is geregeld onder vigueur van de Ambachtswet van 1913.

De industrie is in reorganisatie en wel sedert 1939, toen de oorlogsomstandigheden het noodzakelijk maakten rekening te houden met een verminderden invoer. Het huidige directoraat, belast met de zorg voor de industrie, heeft het recht oprichting van nieuwe bedrijven of uitbreiding van bestaande bedrijven te verbieden. Een sterkere organisatie kan worden tegemoetgezien.

De handel vindt een belangenbehartiging in de wet van 8 Maart 1935, terwijl de scheepvaart geregeld is bij de Zeemanswet van 16 Februari 1923. Merkwaardig is, dat sedertdien geen fundamenteele veranderingen zijn aangebracht. Met het bank- en verzekeringswezen is zulks evenmin het geval, zij het, dat voor oorlogsschadeverzekering nieuwe bepalingen in het leven zijn geroepen.

W. VAN DER MAST.

Mr. F. J. F. M. Duynstee: „*Vennootschapsrecht I en II*”.

(Alphen a. d. Rijn 1942; Uitg. N. Samsom N.V.).

Mr. Dr. H. F. A. Völlmar: „*Nieuw Vennootschapsrecht*”.

(Leiden 1942; Uitg. N.V. v.h. Batteljee & Terpstra).

Beide werken behandelen het voor de vennootschap onder firma en de commanditaire vennootschap geldende recht, dat in het Wetboek van Koophandel is neergelegd. Voorts belastingrecht, dat met beiden samenhangt. Tenslotte het „Overdrachtsbesluit 1942” en het „Overgangsbesluit commanditaire vennootschappen”. Het eerstgenoemde besluit houdt regelen, waaronder voor naamloze vennootschappen, welke ingevolge het „Liquidatiebesluit 1941” werden ontbonden, wordt gederogerd aan de uitvoerige en tijdroovende liquidatievoorschriften van het Wetboek van Koophandel. Het „Overgangsbesluit commanditaire vennootschappen” bevat dispositief recht voor deze ontbonden naamloze vennootschappen, indien zij haar onderneming in den rechtsvorm van de commanditaire vennootschap voortzetten.

Er is een typisch verschil tusschen beide werken. Völlmar nam als basis van bewerking: wet, jurisprudentie,

practijk en algemeen geldende opvattingen. Bovendien heeft hij zich, wat het „Overdrachtsbesluit” en het „Overgangsbesluit commanditaire vennootschappen” betreft, tevoren ervan vergewist, dat zijn bewerking het inzicht van het Departement van Justitie weergeeft. Het ligt voor de hand, dat dit inzicht onder de huidige omstandigheden aanmerkelijk grotere betekenis heeft dan vroeger. Maar ook afgezien hiervan, geeft Völlmar's uitgangspunt houvast aan de „adviseerende practijk”, voor welke het werk blijkens het „Voorwoord” is bestemd. Wetenschappelijke beschouwingen zijn geheel achterwege gebleven.

Bij voorbaat mochten wij van Duynstee verwachten, dat zijn basis van bewerking breeder zou wezen. Uit zijn proefschrift „Commanditaire vraagstukken” weten wij immers, dat zijn opvattingen over de commanditaire vennootschap in menig opzicht afwijken van de heerschende leer en de jurisprudentie. Dit geldt voornamelijk zijn meening, dat de vennootschap onder firma rechtspersoon is en de commanditaire vennootschap als een bijzonder soort vennootschap onder firma moet worden aangemerkt.

Al de daarmee samenhangende kwesties zijn in elk levensstadium der vennootschap van praktische betekenis en verdienen voor het „jus constituendum” alle aandacht. Maar in Duynstee's onderhavig werk nemen zij een te voorname plaats in. Zoo het al waar is, gelijk de auteur in de Inleiding op Deel I stelt, dat een even belangrijk deel van de juridische wereld de rechtspersoonlijkheid van de vennootschap onder firma voorstaat, als

haar die onthoudt, dan blijft nog het feit, dat de Hooge Raad die rechtspersoonlijkheid niet aanvaardt. En wat de commanditaire vennootschap betreft: een viertal met name genoemde hoogleraren machtigden den schrijver weliswaar te verklaren, dat zij zijn meening, dat de commanditaire vennootschap een bijzonder soort vennootschap onder firma is, juist achten, maar andere gezaghebbende figuren op dit terrein, naar wie de auteur dan ook meermalen verwijst, deelen die meening niet, evenmin als ons hoogste rechtscollege, dat den commanditair niet als vennoot, maar als een bijzonder soort geldschietter qualificeert.

Het gevolg van de wijze van bewerking is, dat het werk een zoo geaccentueerd polemisch karakter kreeg, dat het m. i. voor de practijk minder geschikt is geworden. En toch is het, zooals de schrijver in de Inleiding tot driemaal toe zegt, voor de (niet eens alleen adviseerende) practijk bestemd. De auteur wijst zelf op de dualistische doelstelling van zijn werk, dat immers ook wetenschappelijke doeleinden wil dienen. Dat doet het werk onmiskenbaar, maar dit dualisme doet m.i. afbreuk aan de waarde voor de practijk, die zich niet waagt aan wetenschappelijke bespiegelingen, doch zooveel mogelijk vasthoudt aan wet en jurisprudentie.

Daarmede zou ik niet gaarne gezegd willen hebben, dat het werk voor de practijk geen nut heeft. Verre vandaar. Het memoreert talrijke kwesties, die zich kunnen voordoen en waarvan oprichters en leiders van vennootschappen onder firma of commanditaire vennootschappen

MAANDCIJFERS.

Maandcijfers en weckcijfers betreffende den economischen toestand van Nederland.
(Centraal Bureau voor de Statistiek)

Omschrijving maandcijfers	Eenheid	1941			1942											
		Oct.	Nov.	Dec.	Jan.	Febr.	Mrt.	Apr.	Mei	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Oct.		
<i>Giroverkeer.</i>																
Nederlandsche Bank	f 1.000.000	2053	3037	2015	1660	1420	2206	1886	2131	2086	2103	1902	1879	2095		
Postcheque- en Girodienst	f 1.000.000	1677	1624	1576	1536	1341	1443	1520	1659	1606	1632	1549	1586			
<i>Rentestanden.</i>																
Wisseldisconto Nederl. Bank	%	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50
Prolongatierente, A'dam ..	%	2,25	2,25	2,25	2,25	2,25	2,25	2,25	2,25	2,25	2,25	2,25	2,25	2,25	2,25	2,25
Callgeldnoteeringen, „ ..	%	1,25	1,25	1,25	1,25	1,25	1,25	1,25	1,64	1,29	1,14	1,40	1,26	1,25	1,27	1,27
Rendement oblig. ¹⁾ „ ..	%	3,60	3,63	3,74	3,71	3,65	3,58	3,60	3,57	3,54	3,50	3,52	3,58	3,57	3,57	3,57
Hypotheekrente onroerende goederen	%	4,44	4,11	4,14	4,11	4,06	4,08	4,06	4,05	4,09	4,20	4,09	4,11			
Hypotheekrente schepen ..	%	5,11	5,09	5,10	5,09	5,00	5,03	5,05	4,94	5,17	4,54	5,01	4,54			
<i>Koersen van Aandeelen.</i>																
Algemeen indexcijfer	1930=100	141,1	149,9	142,8	131,6	125,5	123,1	134,6	128,3	133,4	134,1	141,4	136,0	124,1		
Nijverheid	1930=100	157,4	167,9	169,8	166,4	163,1	160,5	171,4	163,4	169,3	172,3	181,5	173,9	157,7		
w.o. prod.middelen industr.	1930=100	150,2	161,4	163,6	160,4	157,5	154,4	167,1	159,0	164,6	167,6	176,6	170,8	154,7		
cons. goederen industr.	1930=100	166,8	176,6	177,9	174,5	170,5	168,5	176,9	169,3	175,5	178,5	187,8	187,0	161,7		
<i>Spaarbanken.</i>																
Rijkspostspaarbank, inlagen	f 1.000.000	10,31	11,26	12,26	12,73	13,72	14,29	12,89	14,41	14,10	14,18	14,19	14,59	13,82		
Rijkspostspaarbank, terugbetalingen	f 1.000.000	13,57	11,51	9,48	8,35	7,57	10,25	10,88	10,17	9,70	10,53	9,28	9,29	10,85		
Bijzondere spaarb., inlagen	f 1.000.000	13,72	15,29	13,48	18,09	16,54	16,57	15,23	18,41	15,93	16,47	15,92	15,89			
Bijzondere spaarbanken, terugbetalingen	f 1.000.000	13,24	14,56	11,93	12,07	10,04	12,44	12,44	14,45	12,54	13,56	11,93	12,49			
<i>Hypotheeken. (nwe. inschrijv.)²⁾</i>																
Totaal	f 1.000.000	31,83	30,13	77,72	24,32	40,93	39,85	45,57	46,48	35,52	42,75	26,14	30,49			
w.v. op gebouwen	f 1.000.000	28,05	24,92	43,25	20,44	36,06	34,01	40,15	38,03	29,83	35,17	21,01	25,76			
op landerijen	f 1.000.000	3,44	3,90	4,87	3,68	4,41	5,34	4,85	8,19	4,82	4,86	4,35	4,45			
op schepen	f 1.000.000	0,34	1,31	29,60	0,19	0,46	0,50	0,57	0,26	0,87	2,72	0,78	0,28			
<i>Werkloosheid, werkloozenzorg.</i>																
Geheel werklozen	1.000	100	101	123	136	139	119	87	74	62	57	53	49	342		
Tewerkgestelden	1.000	57	62	70	75	72	60	52	48	43	40	36	34	333		
Geplaatsten in Duitsland ³⁾	1.000	141	151	150	153	157	166	173	189	207	212	215	223			
„ „ Frankrijk	1.000	29	29	29	29	29	29	30	31	33	35	37	37			

Omschrijving weckcijfers.	Eenheid	1942														
		10/15 Aug.	17/22 Aug.	24/29 Aug.	31 Aug. 5 Sept.	7/12 Sept.	14/19 Sept.	21/26 Sept.	28 Sept./ 3 Oct.	5/10 Oct.	12/17 Oct.	19/24 Oct.	26/31 Oct.	2/7 Nov.		
<i>Nederlandsche Bank (Maandag)</i>																
Binnenlandsche wissels ..	f 1.000.000	203	196	186	20	228	231	246	250	334	297	247	251	321		
Papier op het buitenland ..	f 1.000.000	1221	1263	1287	1304	1309	1320	1346	1360	1374	1379	1404	1439	1458		
Bankbiljetten en assign. in omloop	f 1.000.000	2507	2524	2549	2597	2609	2627	2646	2680	2711	2724	2736	2764	2825		
Beleeningen	f 1.000.000	144	142	143	146	141	143	143	143	140	140	145	143	149		
Rek. Courantsaldi v. anderen	f 1.000.000	164	173	164	157	163	184	186	180	205	192	160	177	189		
Diverse rekeningen	f 1.000.000	172	163	151	162	150	173	152	161	142	164	164	171	157		
<i>Rentestanden.</i>																
Callgeldnoteeringen	%	1,25		1,25	1,25	1,25	1,25		1,25	1,25	1,25	1,25	1,33			
Rendement oblig. (Woensd.)	%	3,29		3,33	3,56	3,57	3,59		3,58	3,56	3,55	3,56	3,59			

§ = voorloopig cijfer. ¹⁾ Volgens opgave van De Ned. Bank. ²⁾ Hieronder niet begrepen enkele hypotheeken, waarvan de geldschietter niet bekend is. ³⁾ Na aftrek van terugkeerde.

goed zullen doen kennis te nemen, willen zij tot een zoo goed mogelijke constitutie hunner vennootschap geraken en in de toekomst moeilijkheden vermijden.

Ook Völlmar geeft in zijn, overigens beknopter, werk talrijke nuttige aanwijzingen. Zijn hoofdverdienste is vooral, dat het werk zich nauw aansluit bij wat momenteel voor zeker recht mag worden gehouden. Het geldende fiscale recht, dat voor deze materie van belang is, wordt echter stiefmoederlijk behandeld. Niet zonder opzet, zooals uit het „Voorwoord” blijkt. Feitelijk wordt naast een historische beschouwing van den invloed van het fiscale recht op het vennootschapswezen slechts gewezen op het bestaan der nieuwe belastingwetten. Daarentegen is aan Duynstee's eerste deel een summier, maar helder overzicht toegevoegd, door mr. Coebergh bewerkt, van het ter zake dienende belastingrecht. Dit overzicht legt de grondslagen open van de inkomstenbelasting, de vermogensbelasting, de winstbelasting, registratierecht, successierecht en waardevermeerderingsbelasting en het bespreekt den invloed van het „Liquidatiebesluit 1941”, voorzoover van belang. Te betreuren is, dat de praktische beteekenis van dit overzicht ten deele door de feiten is achterhaald. De zeer kort na het verschijnen ingevoerde vennootschapsbelasting, die de winstbelasting vervangt, de ondernemingsbelasting en de gewijzigde vermogensbelasting werden uit den aard der zaak niet eens genoemd, laat staan behandeld. De gelegenheid, die de uitgave van het tweede deel van het werk bood, om de lacune aan te vullen, is helaas niet benut.

In dit tweede deel behandelt Duynstee het „Overdrachtsbesluit” en het „Overgangsbesluit commanditaire vennootschappen”. Ook hier constateeren wij het praktische bezwaar der dualistische doelstelling, zij het in mindere mate dan in deel I. Ook hier is de casuïstiek goed verzorgd. Verschil van inzicht met den schrijver is niet uitgesloten. Veeleer prikkelt het werk ook hier op menige plaats tot het stellen van een vraagteeken.

Völlmar heeft de verschijning van zijn boek laten wachten op de publicatie der beide Besluiten, zoodat geen afzonderlijk deel behoefde te volgen. In zijn werk is het nieuwe recht opgenomen, reden waarom men den titel niet geheel onjuist kan noemen. Nochtans vestigt die ten onrechte den indruk, dat het betreffende vennootschapsrecht opnieuw zou zijn geredigeerd. Niets is minder waar. Nieuw is zeker het fiscale vennootschapsrecht, maar dat is nu juist niet de sterkste zijde van het werk, zooals reeds opgemerkt. Civielrechtelijk is slechts nieuw het „Overdrachtsbesluit”, een gelegenhedswet, die uit haar aard slechts tijdelijke werking heeft, immers alleen geldt voor de overdracht van bezittingen, belangen en verplichtingen, van naamlooze vennootschappen, die overeenkomstig het „Liquidatiebesluit 1941” werden ontbonden, op nieuwe verkrijgers. Nieuw is ook het „Overgangsbesluit commanditaire vennootschappen”, het inderdaad kleine muiseje, dat de berg van verwachting heeft gebaard. Toegezegd was immers, dat voor vennootschappen en commandite een nieuwe regeling tot stand zou komen. Het „Overgangsbesluit” bevat echter maar één artikel van materieel recht, dat bovendien slechts bruikbaar is voor en ter vrije beschikking staat van commanditaire vennootschappen, welke worden aangegaan ter vervanging van naamlooze vennootschappen, die ingevolge het „Liquidatiebesluit” werden ontbonden. En dan heeft in de heerschende leer over de commanditaire vennootschap het Besluit” nog alleenb eteekenis voor commanditaire vennootschappen met slechts één beheerenden vennoot.

De naam „Overgangsbesluit commanditaire vennootschappen” schijnt gekozen te zijn, omdat het Besluit blijkbaar een overgang is naar een nieuwe regeling der commanditaire vennootschap. Het zou voor leeken mischien nut hebben gehad, dat beide auteurs erop hadden gewezen, dat het Besluit in het geheel niets te maken heeft met het begrip overgang, waarvan zij zich herhaal-

delijk in hun behandeling van het „Overdrachtsbesluit” bedienen.

De uitgaven zijn goed verzorgd. Enkele zetfouten in Duynstee's eerste deel (o.a. „schoudenheden” op blz. 91, wat blijkbaar — het Nederlandsche — „gehoudenheden” moet wezen) hadden den corrector niet ongestraft mogen passeeren.

Beide werken zullen met veel vrucht door belanghebbenden worden geraadpleegd.

Mr. Dr. Th. W. F. SPEETJENS.

OVERHEIDSMATREGELEN OP ECONOMISCH GEBIED.

HANDEL EN NIJVERHEID.

Arbeidszaken. Bindende vaststelling van loonen en andere arbeidsvoorwaarden voor de betonindustrie en het kunststeen- en houtgranietbedrijf. (E. V. 13/11/42, pag. 1375; Stct. No. 215).

Distributie. Wijziging van het „Distributieheffingsbesluit 1939”, waarbij de mogelijkheid wordt geschapen de verschillende distributieheffingen bij dwangbevel in te vorderen. Afkondiging van de „Kindervoedingsdistributiebeschikking 1942 I”, waarbij de rantsoneering van de kindervoeding nader wordt geregeld. (E. V. 13/11/42, pag. 1375; Stct. Nos. 215 en 217).

LANDBOUW EN VOEDSELVOORZIENING.

Landbouwwerktuigen. Nadere regelingen inzake aankoop, verkoop en vervoer van gebruikte landbouwwerktuigen. (E. V. 13/11/42, pag. 1376).

Voedselvoorziening. Aanwijzing van bepaalde melkproducten als distributiegoed. Nadere voorschriften inzake bereiding van roggebloem. (E. V. 6/11/42, pag. 1346; Stct. No. 211; V. B: No. 29).

MAANDCIJFERS.

GECOMBINEERDE MAANSTAAT VAN DE VIER NEDERLANDSCHE GROOTE BANKEN EN VAN HET NEDERLANDSCHE BEDRIJF DER NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ.

(In miljoenen guldens)	Nederl. Banken		Nederl. Banken en Ned. Handel-Mij.	
	30 Sept. 1942	31 Oct. 1942	30 Sept. 1942	31 Oct. 1942
Activa:				
Kas, kassiers en daggeldleeningen	62	50	67	58
Ned. schatkistpapier	996	1019	1174	1190
	1058	1069	1241	1248
Ander overheidspapier	17	16	17	17
Wissels	2	2	7	7
Bankiers in binnen- en buitenland	67	66	91	89
Prolong. en voorsch. op effecten ..	31	30	41	40
	117	114	156	153
Debiteuren	132	133	171	172
Effecten en syndicaten	15	14	23	22
Deelnemingen (incl. voorschotten)	10	10	22	22
	157	157	216	216
Gebouwen	15	15	19	19
Diverse reken. (incl. overl. posten)	—	1	—	1
Belegde bestemmingsreserven	2	2	2	2
Effecten leendepôt	13	13	13	13
	1362	1371	1647	1652
Passiva:				
Crediteuren	964	971	1169	1172
Wissels	—	—	—	—
Deposito's op termijn	99	103	121	124
Kassiers en genom. daggeldleeningen	—	3	—	3
Diverse rekeningen	42	37	49	45
Bestemmingsreserven	2	2	2	2
Effecten leendepôt	13	13	13	13
	1120	1129	1354	1359
Aandeelenkapitaal	170	170	210	210
Reserve	72	72	83	83
	1362	1371	1647	1652

STATISTIEKEN.
BANKDISCONTOS.

Ned. (Disc. Wiss. 2½) 28 Juni '41	Lissabon 4 31 Mrt. '41
Bk. (Bel. Bl. Eff. 3½) 28 Aug. '39	Londen 2 26 Oct. '39
Bk. (Vrsch. in RC 3½) 28 Aug. '39	Madrid 4 28 Nov. '38
Athene 5 21 Juli '41	N.-York F.R.B. 1 27 Aug. '37
Batavia 3 14 Jan. '37	Oslo 4½ 21 Sept. '39
Belgrado 5 1 Febr. '35	Parijs 1½ 17 Mrt. '41
Berlijn 3½ 9 Apr. '40	Praag 3 1 Jan. '36
Bokarest 3 12 Sept. '40	Pretoria 3½ 15 Mei '33
Brussel 2½ 25 Jan. '40	Rome 4½ 18 Mei '36
Boedapest 3 22 Oct. '40	Stockholm 3 29 Mei '40
Calcutta 3 28 Nov. '35	Tokio 3.5 21 Juli '41
Helsingfors 4 3 Dec. '34	Warschau 4½ 18 Dec. '37
Kopenhagen 4 15 Oct. '40	Zwits. Nat. Bk. 1½ 25 Nov. '36

*) 3 pCt. voor wissels, promessen en leeningen met een looptijd van meer dan 120 dagen.

KOERSEN VASTGESTELD DOOR HET NEDERLANDSCH CLEARINGINSTITUUT.
(met data van vaststelling)

Belga's 30.14 7 Aug. '40	Lewa (Bulgarije) 2.30 25 Nov. '40
Zw. Francs. 43.56 11 Oct. '40	Pengoe (Hongarije) (oude schuld) 36.52 20 Dec. '40
Fr. Francs 3.77 6 Mrt. '41	Pengoe (nwe. schuld) 45.89 20 Dec. '40
Lires 9.91 3 Juli '41	Zloty (Polen) (oude schuld) 35.00 28 Jan. '41
Deensche Kr. 39.34 2 Febr. '42	Zloty (Polen) (nwe. schuld) 37.68 11 Febr. '41
Noorsche Kr. 42.82 21 Dec. '40	Lei 1.28 24 April '41
Zweedsche Kr. 44.85 13 Aug. '40	Slow. Kr. 6.48 10 Juni '39
Finsche Mark 3.82 2 Juli '41	Drachmen (Griekenland) 1.26 8 Oct. '41
Dinar (Joego-Slavië) (oude schuld) 3.43 16 Aug. '40	Kuna 3.77 29 Oct. '41
Dinar (nwe. schuld) 3.77 1 Juli '41	
Turksche 1.45½ 29 Dec. '39	

OFFICIELE WISSELKOERSEN NEDERLANDSCHE BANK.
Valuta's (schriftelijk en t.t.)

	N.-York	Brussel	Zürich	Stockh.	Helsinki
10 Nov. 1942	—	30.14	43.67	44.85½	—
11 " 1942	—	30.14	43.67	44.85½	—
12 " 1942	—	30.14	43.67	44.85½	—
13 " 1942	—	30.14	43.67	44.85½	—
14 " 1942	—	30.14	43.67	44.85½	—
16 " 1942	—	30.14	43.67	44.85½	—
Laagste d.w.	—	30.11	43.63	44.81	—
Hoogste d.w.	—	30.17	43.71	44.90	—
Muntpariteit	1.469	24.906	48.003	66.671	6.266

STAND VAN 's RIJKS KAS.

Vorderingen	23 Oct. 1942	31 Oct. 1942
Saldo van 's Rijks Schatkist bij de Nederlandsche Bank	f —	f —
Saldo b. d. Bank voor Ned. Gemeenten	131.170,—	105.136,70
Voorschotten op ultimo Sept. 1942 aan de gemeenten verstrekt op aan haar uit te keeren hoofdsom der pers. bel., aand. in de hoofdsom der grondbel. en der gem. fondsbel., alsmede op de belastingen en op de vermogensbelasting	17.676.226,03	17.676.226,03
Voorschotten aan Ned.-Indië ¹⁾ Idem voor Suriname ¹⁾	250.647.931,23	251.097.992,51
Idem aan Curaçao ¹⁾	7.970.162,86	7.970.181,65
Kasvord. wegens creditverstreking a. h. buitenland	260.283,23	260.227,66
Dagdeleeningen tegen onderpand	18.502.948,23	18.502.948,23
Saldo der postrek. van Rijks-comptabelen	114.980.337,35	129.356.494,82
Vordering op het Alg. Burg. Pensioenfonds ¹⁾	—	—
Vordering op andere Staatsbedr. en instellingen ¹⁾	76.603.742,79	80.549.531,31
Verplichtingen		
Voorschot door de Ned. Bank ingevolge art. 16 van haar octrooi verstrekt	f 11.623.736,12	f 12.067.863,73
Voorschot door de Ned. Bank in reken.-cour. verstrekt	—	—
Schuld aan de Bank voor Ned. Gemeenten	—	—
Schatkistbiljetten in omloop	110.096.000,—	110.096.000,—
Schatkistpromessen in omloop	2847.500.000,— ¹⁾	2856.600.000,— ¹⁾
Dagdeleeningen	—	—
Zilverbons in omloop	128.815.957,—	131.043.802,—
Schuld op ultimo Sept. 1942 aan de gemeenten weg. a. h. uit te keeren hoofds. d. pers. bel., a. d. hoofds. d. grondb. e. d. gem. fondsbel. alsmede op die bel. en op de vermogensbelasting	—	—
Schuld aan het Alg. Burg. Pensioenfonds ¹⁾	397.587,59	653.045,59
Id. aan het Staatsbedr. der P. T. en T. ¹⁾	320.926.656,03	326.783.253,79
Id. aan andere Staatsbedrijven ¹⁾	19.514.791,28	19.522.324,76
Id. aan div. instellingen ¹⁾	471.763.175,—	471.775.023,75

¹⁾ In rekg. crt. met 's Rijks Schatkist. ²⁾ Rechtstreeks bij De Nederl. Bank geplaatst f 247.000.000,—. ³⁾ Idem f 253.000.000,—.

DE NEDERLANDSCHE BANK.
Verkorte balans op 16 November 1942.

Activa.	
Binnenl. wissels, (Hfdbank. f 276.000.000)	
promessen, enz. (Bijbank. " 4.900)	
	276.004.900
Papier, op het buitenland f 1.513.324.898	
Af: Verkocht maar voor de bank nog niet afgevoerd	—
	1.513.324.898
Beleeningen incl. voorschotten in rekening-courant op onderpand (Hfdbank. f 131.735.662 ¹⁾)	
(Bijbank. " 1.223.300)	
(Agentsch. " 11.142.266)	
	f 144.101.228
Op effecten, enz. f 143.931.917 ¹⁾	
Op goederen en ceelen 169.311	
	144.101.228 ¹⁾
Voorschotten aan het Rijk	15.000.000
Munt en muntmateriaal: Gouden munt en gouden muntmateriaal f 910.181.678	
Zilveren munt, enz. 5.512.215	
	915.693.893
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfonds	60.280.575
Gebouwen en meubelen der Bank	4.000.000
Diverse rekeningen	174.918.707
	f 3.103.324.201
Passiva.	
Kapitaal f 20.000.000	
Reservefonds 8.050.923	
Bijzondere reserves 19.564.874	
Pensioenfonds 13.188.594	
Bankbiljetten in omloop 2.846.018.670	
Banksignatiën in omloop 37.309	
Rek.-Courant (Van het Rijk f saldo's (Van anderen " 189.741.299)	
	189.741.299
Diverse rekeningen 6.722.532	
	f 3.103.324.201
Beschikbaar dekkingssaldo f 1.293.542.716	
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de bank gerechtigd is	3.233.856.790
Schatkistpapier, rechtstreeks bij de bank ondergebracht	276.000.000
¹⁾ Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99)	52.706.500

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Gouden munt en muntmater.	Circulatie	Andere opsch. schulden	Beschikk. dekkings-saldo	Dekkings-perc.
16 Nov. '42	910.182	2.846.019	189.779	1.293.543	30
10 " '42	910.182	2.824.597	159.732	1.281.590	30,5
2 " '42	910.232	2.824.681	188.671	1.233.045	30
6 Mei '40	1.160.282	1.158.613	255.183	607.042	83
Data	Totaal bedrag disconto's	Schatkist-prom. rechtstr.	Beleeningen	Papier op het buitenland.	Div. rehen. (act.)
16 Nov. '42	276.005	276.000	144.101	1.513.325	174.919
10 " '42	269.005	269.000	142.427	1.482.353	170.266
2 " '42	321.005	321.000	149.232	1.457.937	156.778
6 Mei '40	9.853	—	217.726	750	150.648

DUITSCHER RIJKSBANK.
(in mill. R.M.)

Data	Goud en deviezen	Renten-bank-scheime	Andere wissels, chèques en schatkistpapier	Beleeningen	
31 Oct. 1942	76,7	246,9	24.640,8	12,9	
23 " 1942	76,9	336,4	23.387,9	10,1	
15 " 1942	76,7	259,6	23.698,7	21,2	
23 Aug. 1939	77,0	27,2	8.140,0	22,2	
Data	Effecten	Diverse Activa	Circulatie	Rekg.-Crt.	Diverse Passiva
31 Oct. '42	63,0	1.728,4	22.600,4	2.887,2	733,4
23 " '42	68,5	1.551,6	21.432,6	2.767,0	699,3
15 " '42	77,6	1.525,8	21.620,9	2.798,9	695,4
23 Aug. '39	982,6	6.380,5	8.709,8	1.195,4	94,2

GEZAMENDIJKE STATEN VAN DE NATIONALE BANK VAN BELGIË EN VAN DE EMISSIEBANK TE BRUSSEL.
(in mill. Francs)

Data	Goud, specie, deviezen en Reichskredit-kassen	Credit a. h. particuliere bedrijfsleven	Credit aan Staat en openbare lichamen	Overheids-fondsen	Circulatie	Postcheque-ambt	Rekening-Courant
5 Nov. '42	48.768	543	22.842	1.440	65.098	4.000	3.701
29 Oct. '42	48.575	433	22.949	1.367	64.203	3.943	4.381
23 " '42	47.949	393	22.568	1.480	63.666	3.904	4.023
15 " '42	47.414	426	22.101	1.544	63.357	3.884	3.448
8 " '42	46.832	398	22.474	1.630	63.075	3.948	3.513
8 Mei '40	23.606	5.394	695	1.480	29.806	—	909

Alfabetische Index Overheidsmaatregelen op economisch gebied

(Zie voor den alfabetischen index Overheidsmaatregelen in 1941 het Jaarregister 1941, laatste bladzijde)

	Blz.		Blz.		Blz.
Aardappelen	33, 47, 248, 314, 335, 354, 364	Klompfen	272	Ulen	33
Aardolieproducten	394, 414, 424	Kunstmest	59, 215, 335	Varkens	59, 227, 315
Accijns	102, 345, 414	Kweekerij	59, 354	Vee	67, 165, 185, 195, 205, 227, 248, 272, 315, 355, 375, 414, 425, 491, 506
Advertenties	33, 185, 195, 354, 364	Landbouw	33, 47, 59, 67, 75, 85, 93, 102, 155, 165, 195, 205, 215, 227, 248, 305, 364, 375, 385, 394/95, 425, 446, 468, 491, 506, 520	Veenproducten	113
Afval	165, 445	Landstand, Nederlandsche	33, 102, 272	Veevoeder	47, 102, 238, 445
Arbeldszaken	113, 189, 215, 227, 248, 272, 305, 325, 345, 354, 364, 374, 414, 445, 467, 506, 520	Leeningfonds 1940	102	Vennootschappen	325, 363
Bakkerij	335, 345	Loonbelasting	335	Vennootschapsbelasting	227, 305, 335, 395
Bank- en Credietwezen	33, 195	Lucerne	354	Verf en -grondstoffen	102, 165
Bankwet 1937	195	Machines	215	Verkoopverbod	468
Bedrijfsorganisatie Vee en Vleesch	59, 305, 315	Meel en -producten	101, 195, 479, 491	Vermogensbelasting	227, 305
Bedrijfsvorm	59	Melk en -producten	33, 205	Vervoerswezen	59, 102, 165, 248, 375, 492
Belastingen	33, 59, 227, 248, 305, 355	Merkengeld	113	Verzekering	414, 445, 506
Bindtouw	33, 215	Metalen	47, 58, 75, 155, 184, 195, 227, 238, 394, 414, 467	Vestigingseischen	102
Binnenscheepvaart	59, 156, 238, 248, 446, 468	Middenstand	195, 215, 272	Vezelstoffen	215
Bloembollen	364, 506	Mijnbouw	305	Visscherij	33, 59, 102, 123, 215, 305, 325, 385, 425, 479
Rloemkweekerij	155, 506	Molens	445	Vlas	59, 75, 227, 248
Boschbouw	185	Motorbrandstof	58, 165, 215, 305, 325	Vleesch	59, 165, 185, 205, 315, 355, 468
Bouwnijverheid	47, 58, 113, 325	Nationale Plan	101, 345, 479	Voederbieten	215
Buitenlandsche Handel	47, 59, 75, 101, 113, 155, 204, 215, 227, 238, 272, 314, 325, 345, 374, 384, 414, 445, 467, 478, 491	Nederlandsche Coöperatieve Raad	194	Voedselvoorziening	33, 47, 59, 75, 123, 155, 175, 205, 227, 355, 364, 375, 415, 425, 446, 491, 520
Chemische Industrie	58, 184, 248	Nicotine	102	Vruchtboomen	355
Commissarissenbelasting	415	Oliën en vetten	102, 195, 215, 305, 468	Vijandelijk vermogen	215
Deviezenverkeer	33, 59, 167, 335, 355	Omzetbelasting	59, 102, 227, 315, 335, 364, 425, 492	Waardevermeerderingsbelasting	385
Diamant	113	Ondernemingsbelasting	227, 364	Warenwet	305
Distributie	354, 520	Oorlogsschade	123, 184, 195	Wol	205, 506
Dividendbeperking	59, 335	Oost-Compagnie, Nederlandsche	314	Wijnbelasting	33
Drankwet	58	Organisatie Bedrijfsleven	47, 102, 113, 123, 165, 195, 204, 215, 227, 238, 248, 305, 314, 325, 335, 345, 354, 363, 375, 467, 478, 491, 506	Zaden	47, 59, 102, 123, 156, 195, 205, 335, 364, 385, 479
Drukwerk	345	Paarden	215, 414	Zuidvruchten	195
Economische Rechtspraak	194, 445, 467, 478	Pacht	67, 102, 123, 165, 335, 354	Zuivel	227, 335, 355, 364, 385, 395, 415, 446
Effecten	468, 492	Papier	58, 102, 195, 204, 215, 335		
Eieren	248, 354	Pelterijen	58		
Electriciteit	334	Pensionbedrijven	58, 248		
Electrotechnische Industrie	58	Peulvruchten	205		
Fruut	59, 315, 345, 445, 479	Pluimveehouderij	165, 248, 354, 468, 491		
Garnalen	123	Postverkeer	59		
Gas	334	Prijsregeling	47, 58, 75, 101, 113, 123, 155, 165, 184, 195, 204, 215, 227, 238, 248, 305, 314, 325, 335, 345, 363, 384, 394, 414, 424, 445, 467, 478, 491, 506		
Gasgeneratoren	325	Radio	47		
Gevogelte	47	Rantsoenering	227		
Goederen voor Duitse Weermacht	345	Registratierechten	59		
Gort	335	Restaurants	75		
Grafische Industrie	58, 75, 194	Rijwielen	47, 123		
Granen	205, 479, 506	Rubber	113, 123, 305, 467		
Gras	354	Ruwvoedergewassen	355		
Grasland	33, 67, 85, 155, 205	Slachtvee	33, 59, 67, 248, 272		
Griend en riet	467	Smeerolie	102		
Groenten	33, 155, 315, 335, 345, 479	Spaar- en betaalzegelkasbedrijf	102, 227, 355		
Handel	204, 215, 227, 238, 248, 314, 325, 345, 354, 363, 374, 384, 394, 414, 424, 445, 467, 478, 491, 506	Spertijden Kleinbedrijf	75, 123		
Heffingen	354, 506	Statistisch onderzoek	506		
Hennep	205, 479	Stroo	491		
Hoot	335, 354	Sulkerbieten	205		
Hout	248, 272, 335, 345, 354, 445	Surrogaten	155		
Industrie	238, 248, 345, 354, 363, 375, 384, 394, 424, 445, 467, 478, 506	Tabak	47, 58, 113, 195, 355		
Inlichtingen verstrekken	468	Tankgas	205		
Kaas	75, 227, 315	Textiel	102, 325, 364		
Kamers van Koophandel	47, 184	Tuinbouw	33, 59, 102, 205, 227, 364, 395, 414, 425, 468, 506		
Kantoor machines	156	Turf	59, 335, 467		
Kapok	101, 165	Tweelandenorganisaties	59		
Keramische Industrie	58, 194				
Klaver	354				

Publicaties van het Nederlandsch Economisch Instituut:

25. Dr. L. R. W. SOUTENDIJK
Methoden tot het vaststellen van den omvang der besparingen (f 2,60)*
26. J. VAN DER WIJK
Inkomens- en Vermogensverdeling (f 2,60)*
27. Dr. T. KOOPMANS
Tanker freight rates and tankship building (f 3,15* geb., f 2,10* ingen.)
28. Overzicht van de ontwikkeling der handelspolitiek van het Koninkrijk der Nederlanden van 1923 tot en met 1938, samengesteld door een groep medewerkers van het N.E.I., onder leiding van Prof. Mr. P. Lieftinck (f 2,10)*
29. Dr. A. WINSEMIUS
Economische aspecten der internationale migratie (f 2,10)*
30. Dr. H. M. H. A. VAN DER VALK
Egalisatiefondsen en monetaire politiek in Engeland, Nederland en de Vereenigde Staten (derde gewijzigde druk) (f 2,10)*
31. M. J. SCHUT
Tinrestrictie en tinprijs (f 1,55)*
32. Dr. J. R. A. BUNING
De beleggingen, der bijzondere spaarbanken in Nederland (f 3,65)*

Uitgave: De Erven F. Bohn N.V. Haarlem

Verkrijgbaar in den boekhandel